

Att få vara sig själv och del av ett sammanhang

Riksförbundet FUB:s skolenkät till föräldrar
om hur skolan fungerar för elever med intellektuell
funktionsnedsättning (IF)

Förord

Varje år avslutar cirka 1 500 elever sin utbildning inom anpassad gymnasieskola. Genom både forskning och Skolverkets¹⁾ nya statistik vet vi att över 30% av eleverna riskerar att hamna i ett stort utanförskap utan vare sig arbete eller fortsatta studier. Vi har ett skolsystem där elever med intellektuell funktionsnedsättning (IF) erbjuds en anpassad skolgång för att skapa bästa möjliga förutsättningar för eleverna att förberedas för livet efter skolan. Trots det riskerar många unga vuxna att lämna skolan utan möjligheter till delaktighet i samhället.

Riksförbundet FUB har under lång tid prioriterat frågor kring skola och utbildning. För första gången har vi genomfört en nationell skolenkät där vi frågat föräldrar om hur de upplever att skolan fungerar för deras barn. Vi vet genom rapporter från olika myndigheter och statliga utredningar att de anpassade skolformerna inte prioriterats tillräckligt i jämförelse med grundskola och gymnasieskola.

Detta är något vi ständigt lyfter och det känns ofta frustrerande att elever med intellektuell funktionsnedsättning glöms bort och på så många plan hamnar i skymundan. Trots att vi kan se en politisk vilja att den anpassade skolan ska närma sig grund- och gymnasieskolan ser vi ofta det helt omvända då kommuner väljer att isolera den anpassade skolan i lokaler utan fysisk närhet till elever i grund- och gymnasieskola. Var finns då styrdokumentens ambition att skapa en skola för alla?

Den här rapporten visar att lärares pedagogiska kunskap och kännedom om elevens förutsättningar och förmågor är viktigt för elevens lärande och utveckling, men vi vet att det är stor brist på behöriga lärare inom den anpassade grund- och gymnasieskolan. Stödpersonal undervisar därför i stor uträkning, trots att många inte har tillräcklig kunskap om IF eller grund- och gymnasieskolans uppdrag. Det ger elever med intellektuell funktionsnedsättning sämre möjligheter att lära sig och utvecklas till självständiga individer som kan delta i samhället. Det väcker frågan om den särskilda pedagogiska kunskapen och kompetensen som de anpassade grund- och gymnasieskolorna ska erbjuda eleverna verkligen finns där.

För 20 år sedan var Sverige ett föregångsland när det gäller utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning. Idag menar forskare att vi ligger långt efter andra länder. Det saknas både ambitioner och visioner och Sverige får ofta kritik för att inte leva upp till barnkonventionen och funktionsrättskonventionen. I den nyss genomförda granskningen av FN:s barnrättskommitté²⁾ lyftes ett antal områden där vi inte når upp till kraven i barnkonventionen. Resultatet av vår skolenkät bekräftar flera av dessa områden och det är tydligt att mer behöver göras för att alla barn ska få rätt att utvecklas och vara delaktiga i en skola för alla.

Om politiker och myndigheter menar allvar med att inte lämna ungdomar i utanförskap måste det finnas både vilja och idéer för hur utbildningen för elever med intellektuell funktionsnedsättning kan stärkas.

Christina Heilborn
Förbundssekreterare

¹⁾ Skolverket (2022) Arbete, studier och daglig verksamhet efter gymnasiesärskolan

²⁾ https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/barnets-rattigheter/crc_c_swe_co_6-7_51663_svensk-version-final.pdf

Innehållsförteckning

Förord	2
Sammanfattning	4
Bakgrund och metod	6
1. Resultat – skolans uppdrag	9
Lärande	10
Självständighet	12
Trygghet	14
Trivsel	16
Finns det skillnader mellan flickor och pojkar?	18
2. Resultat – förutsättningar för lärande	20
Tilltro till elevens förmågor	20
Kunskap om elevens behov och förutsättningar	21
Strukturerad och målinriktad undervisning	22
Stöd att utveckla språk och kommunikation	23
Undervisning av personal med pedagogisk utbildning	24
Skillnader mellan olika inriktningar och skolformer avseende lärande	25
3. Resultat – samverkan mellan föräldrar och skola	29
4. Resultat – en inkluderande skolmiljö	36
5. Resultat – hur nöjda är föräldrar med skolan?	38
6. Analys av resultat	42
7. Förslag för en förbättrad skola	54
Referenser	57
Bilaga – frågor i enkäten	58

Utgiven av Riksförbundet FUB

www.fub.se

Text: Robert Öberg och Sofia Gestblom

Dataunderlag: Data2value

Analys: FUB:s arbetsgrupp för skola och utbildning

Layout: Pondus Kommunikation

Sammanfattning

FUB:s skolenkät har besvarats av 408 föräldrar under våren 2022. En betydande del av de som svarat på enkäten har en hög utbildningsnivå och de allra flesta är medlemmar inom någon funktionsrättsorganisation vilket inte är representativt för mångfalden föräldrar till barn med intellektuell funktionsnedsättning. Det är sannolikt att resultatet är mer positivt jämfört med om ett genomsnitt av föräldrar hade besvarat enkäten då vi kan anta att resursstarka föräldrar har större möjligheter att påverka sitt barns skolsituation.

Undersökningen har utgått från fyra faktorer som vi anser visar att skolan lyckas med sitt uppdrag; elevens möjligheter till lärande utifrån sina förutsättningar, elevens möjligheter att utveckla självständighet, att eleven trivs och att föräldrar känner sig trygga med hur eleven har det i skolan.

I enkäten finns vidare frågor om hur skolan arbetar och vilka förutsättningar föräldrar anser eleven får i skolan – där vi i rapporten kan analysera samband mellan positiva resultat och skolans framgångsrika arbetssätt och förhållningssätt.

Enkätens resultat kan sammanfattas på följande sätt:

De allra flesta elever trivs och är trygga i skolan

Majoriteten av föräldrarna svarar att deras barn trivs i skolan och de känner sig trygga med hur deras barn har det i skolan. Undersökningen visar att flickor trivs bättre än pojkar på grundskolenivå medan förhållandet är det omvända på gymnasienivå.

Skolan ger inte alla elever möjligheter att utvecklas mot sin fulla potential

En fjärdedel av föräldrarna bedömer att undervisningen inte ger deras barn tillräckliga möjligheter att få nya kunskaper och gå framåt i sitt lärande och en stor andel av föräldrarna anser att deras barn inte får ett bra stöd att utveckla sin självständighet i skolan.

Många elever riskerar att inte mötas på sin kunskapsnivå och därmed inte få förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt.

Majoriteten av eleverna i den anpassade grundskolan får inte möjlighet att läsa en blandning av ämnen och ämnesområden vilket sannolikt medför att många elever riskerar att inte få utmaningar i sitt lärande.

Många elever får undervisning av personal utan pedagogisk utbildning

Bara en fjärdedel av eleverna i anpassad grundskola och en tredjedel av eleverna i anpassad gymnasieskola får alltid undervisning av lärare med pedagogisk utbildning. Undersökningen visar tydligt att elever som får undervisning av pedagogiskt utbildad personal får avsevärt bättre möjligheter att gå framåt i sitt lärande och utveckla självständighet enligt föräldrarnas uppfattning.

Samverkan, tilltro och kunskap om eleven är framgångsfaktorer

En nära samverkan mellan skolan och hemmet, att personalen har tilltro till barnets förmågor och god kunskap om eleven är avgörande för att skolan ska lyckas med sitt uppdrag enligt de föräldrar som besvarat enkäten.

Det finns brister i undervisningens struktur och målinriktning

En betydande del av föräldrarna anser att undervisningen inte är strukturerad och inte har tydliga mål för deras barn.

Skolan brister i att ge alla elever det stöd de behöver för att utveckla sin språkliga och kommunikativa förmåga

Undersökningen visar att många elever får ett otillräckligt stöd för att utveckla sina förmågor inom språk- och kommunikation och läs- och skrivförmågor.

Hur skolan arbetar är otydligt för många föräldrar

En betydande andel av föräldrarna upplever det otydligt hur skolan arbetar för att barnet ska utvecklas kunskapsmässigt och socialt. Enbart hälften av de tillfrågade föräldrarna uppger att de har regelbundna möten med skolan tillräckligt ofta.

Skolan erbjuder inte en inkluderande skolmiljö

Undersökningen visar att 30–40% av eleverna i den anpassade skolan aldrig möter elever ifrån grund- och gymnasieskolan i gemensamma aktiviteter eller gemensam undervisning. Föräldrar tycker det är mycket viktigt att deras barn får möta barn och ungdomar som inte har intellektuella funktionsnedsättningar.

Den kompetens som finns hos habiliteringen utnyttjas inte fullt ut

Nästan hälften av föräldrarna som besvarat enkäten uppger att det inte finns någon samverkan alls mellan skola, habilitering och föräldrar.

Stora svårigheter för elever som är elevintegrerade eller går i grundskolan

Föräldrar som har ett barn i grundskolan eller ett barn som läser elevintegrerat upplever mer svårigheter

gällande flertalet områden än föräldrar till barn inom den anpassade skolan.

En likvärdig skola för alla – en utopi?

Undersökningen visar på en stor spridning i resultat, där det både återfinns väldigt nöjda föräldrar och föräldrar som upplever att skolan inte fungerar på det sätt de skulle önska för sitt barn. 22% av de tillfrågade föräldrarna skulle rekommendera sitt barns skola till en förälder med barn med liknande behov, vilket inte kan anses vara ett tillfredsställande resultat.

Om eleven får goda förutsättningar i skolan förefaller vara ett lotteri – beroende av kommun/region, skola, samt hur engagerad och utbildad personal eleven möter under sina tretton viktiga skolår. Även hur resursstarka och engagerade föräldrar barnet har spelar sannolikt in. Cirka en fjärdedel av föräldrarna i undersökningen uppgav att de alltid eller ofta behöver lägga ner tid och kraft för att barnet ska få den undervisning hen har rätt till.

Bakgrund och metod

Undersökningen har genomförts av Riksförbundet FUB som har samarbetet med företaget Data2Value för genomförande och analys av enkäten. Syftet med undersökningen har varit att undersöka hur skolan fungerar för elever med intellektuell funktionsnedsättning (IF). Riksförbundet FUB har gjort enkäten tillsammans med Svenska Downföreningen och företaget Data2value.

Målgrupp

Föräldrar till barn med en intellektuell funktionsnedsättning som går i anpassad grundskola, grundskola, specialskola, anpassad gymnasieskola eller gymnasieskola.

Genomförande

Undersökningen är genomförd via webbenkät som spridits genom medlemsbrev och i FUB:s och Svenska Downföreningens digitala kanaler. Enkäten genomfördes den 12 april till 3 juni 2022.

Resultat

FUB:s skolenkät 2022 besvarades av 408 personer. Enkäten innehöll 27 frågor. De inledande frågorna handlade om barnets ålder, kön, skolform, årskurs och hemkommun. Den som svarade fick uppge sin högsta utbildningsnivå. Enkäten besvarades anonymt men de svarande fick frivilligt besvara ett antal bakgrundsfrågor om sig själva och sitt barn för att möjliggöra en djupare analys.

Geografisk spridning

Den geografiska spridningen över Sverige är god; cirka hälften av kommunerna, det vill säga 132 kommuner, i 20 regioner är representerade.

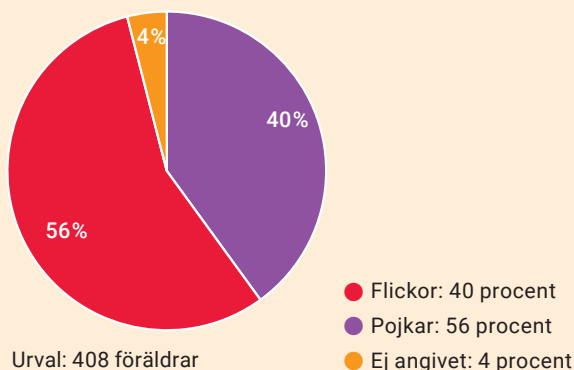
Bakgrund svarande

78 procent av de som besvarat enkäten har en eftergymnasial utbildning och är medlemmar i någon av föreningarna, Riksförbundet FUB, Svenska Downföreningen, Autism Sverige eller Riksförbundet DHB. 56 procent av de som besvarat enkäten är medlemmar i Riksförbundet FUB.

Benämningar av skolformer

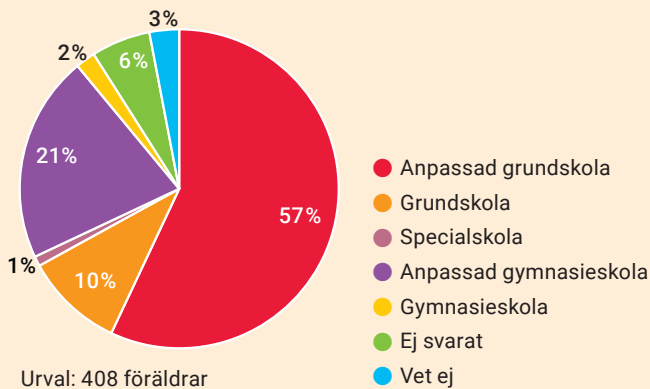
Den 1 juli 2023 byter särskolan namn. I rapporten används de nya benämningarna av skolformen: Anpassad grundskola med inriktning ämnen och ämnesområden (f.d. grundsärskola och träningsskola), Anpassad gymnasieskola (f.d. gymnasiesärskola). I rapporten används begreppet elevintegrerad när en elev läser enligt läroplanen för anpassad grundskola men får sin undervisning integrerat i en grundskoleklass.

Diagram A1. Könsfördelning elever

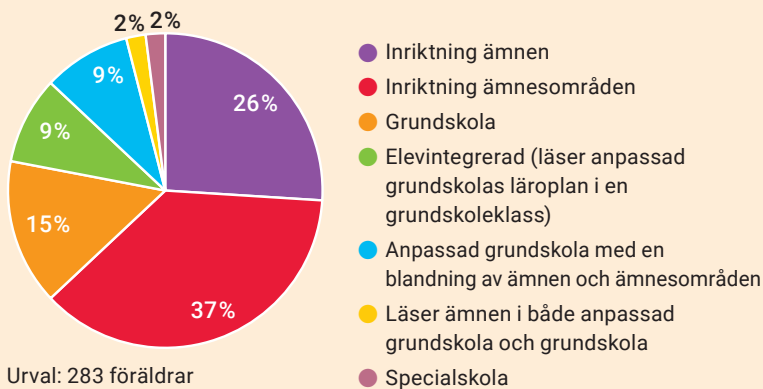
Kommentar: Enligt svarande föräldrar är två femtedelar flickor och knappt tre femtedelar är pojkar. Könsfördelningen är i linje med nationell statistik för elever inom den anpassade skolan. Enligt Skolverkets statistik från läsåret 2021/22 var fördelningen 64 procent pojkar och 34 procent flickor i anpassad grundskola och 60 procent pojkar och 40 procent flickor i anpassad gymnasieskola.

Diagram A2. Skolformer övergripande

Kommentar: Drygt hälften av eleverna går i anpassad grundskola. En tiondel går i grundskolan och en hundradel går i specialskolan. En femtedel av eleverna går i anpassad gymnasieskola och två hundradelar går i gymnasieskolan.

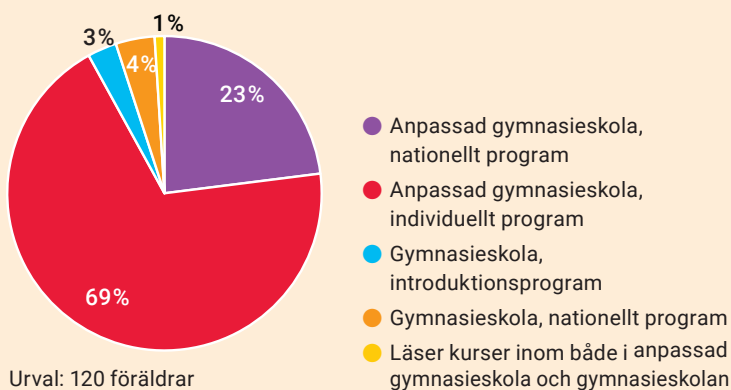
Diagram A3. Elever på grundskolenivå

Kommentar: En femtedel av eleverna i den anpassade grundskolan läser ämnen och drygt en tredjedel läser ämnesområden.

En dryg sjättedel läser i grundskolan och en tiondel läser anpassad grundskolas läroplan i en grundskoleklass (elevintegrerad). En tiondel läser en blandning av ämnen och ämnesområden, två hundradelar läser ämnen i både anpassad grundskola och grundskola och två hundradelar går i specialskola.

Diagram A4. Elever på gymnasienivå

Kommentar: Drygt en femtedel av eleverna läser anpassad gymnasieskola, nationellt program och drygt två tredjedelar av eleverna läser anpassad gymnasieskola, individuellt program. Fyra hundradelar av eleverna läser gymnasieskolans introduktionsprogram och tre hundradelar av eleverna läser gymnasieskolans nationella program. En hundradel av eleverna läser kurser inom både anpassad gymnasieskola och gymnasieskola.

1. Skolans uppdrag

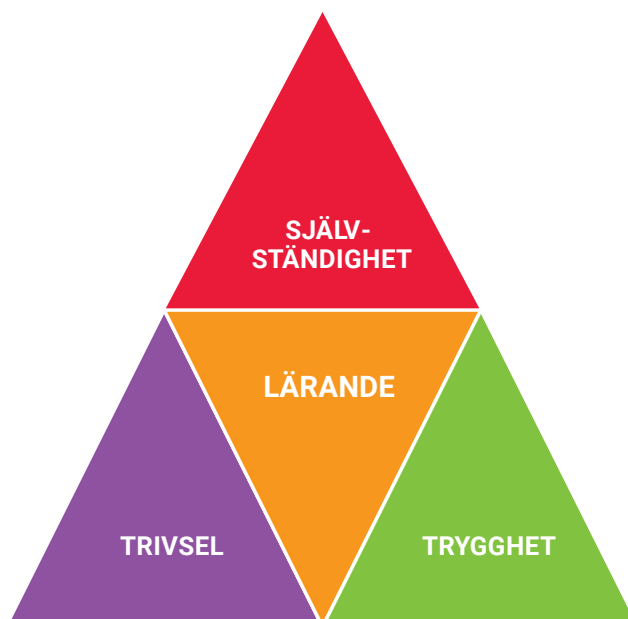
Resultat – Skolans uppdrag

Undersökningen har utgått från fyra faktorer som FUB anser visar att skolan lyckas med sitt uppdrag.

- **Lärande** – elevens möjligheter till lärande utifrån sina individuella förutsättningar.
- **Självständighet** – elevens stöd för att utveckla sin självständighet i skolan.
- **Trygghet** – hur trygg känner sig barnets förälder när barnet är i skolan.
- **Trivsel** – hur bra upplever elevens förälder att barnet trivs i skolan.

I den genomförda enkäten har sedan frågor ställts om hur skolan arbetar och vilka förutsättningar föräldrar anser eleven får i skolan.

Det är sedan möjligt att analysera samband mellan hur väl skolan lyckas med sitt uppdrag och framgångsrika arbetssätt och förhållningssätt. Dessa samband ger en mycket bra bild av vad föräldrar anser är viktigt för att eleven ska få mycket goda förutsättningar att utvecklas i skolan.

Lärande

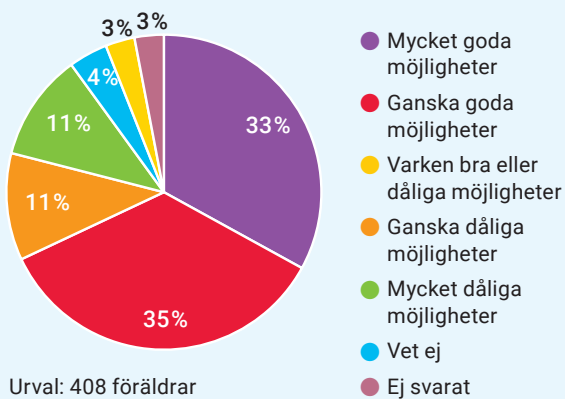
Skolan ska främja alla elevers utveckling och lärande och en livslång lust att lära. Alla elever ska få möjlighet att nå så långt i kunskapsutvecklingen som möjligt.

“Lärarna ser varje elev och ser vad varje elev kan utveckla och behöver utveckla. Lärarna och pedagogerna är positiva och strävar efter att eleverna ska utvecklas så långt det går.”

Förälder till elev i anpassad grundskola, inriktning ämnesområden.

Diagram 1.

Hur bedömer du att undervisningen ger ditt barn möjligheter att få nya kunskaper och gå framåt i sitt lärande?

Kommentar: En tredjedel av föräldrarna anser att deras barn får mycket goda möjligheter och ytterligare en tredjedel anser att deras barn får ganska goda möjligheter att få nya kunskaper och gå framåt i sitt lärande. En tiondel av föräldrarna anser att barnet varken får bra eller dåliga möjligheter.

15 % av föräldrarna kan anses missnöjda, där 11 % anser att barnet får ganska dåliga möjligheter och 4 % får mycket dåliga möjligheter att gå framåt i sitt lärande och få nya kunskaper.

Stärkande faktorer för lärande utifrån föräldrars perspektiv

En fördjupad analys har genomförts av de föräldrar (33%) som är mycket nöjda med de möjligheter deras barn får att inhämta nya kunskaper och gå framåt i sitt lärande.

Diagrammet nedan visar hur stor andel av dessa föräldrar som även svarat mycket positivt på andra frågor kring skolans arbetssätt och förhållningssätt.

Höga siffror visar att det sannolikt finns ett starkt samband, dvs det är faktorer som nöjda föräldrar värderar som viktigt och kan förklara det positiva resultatet.

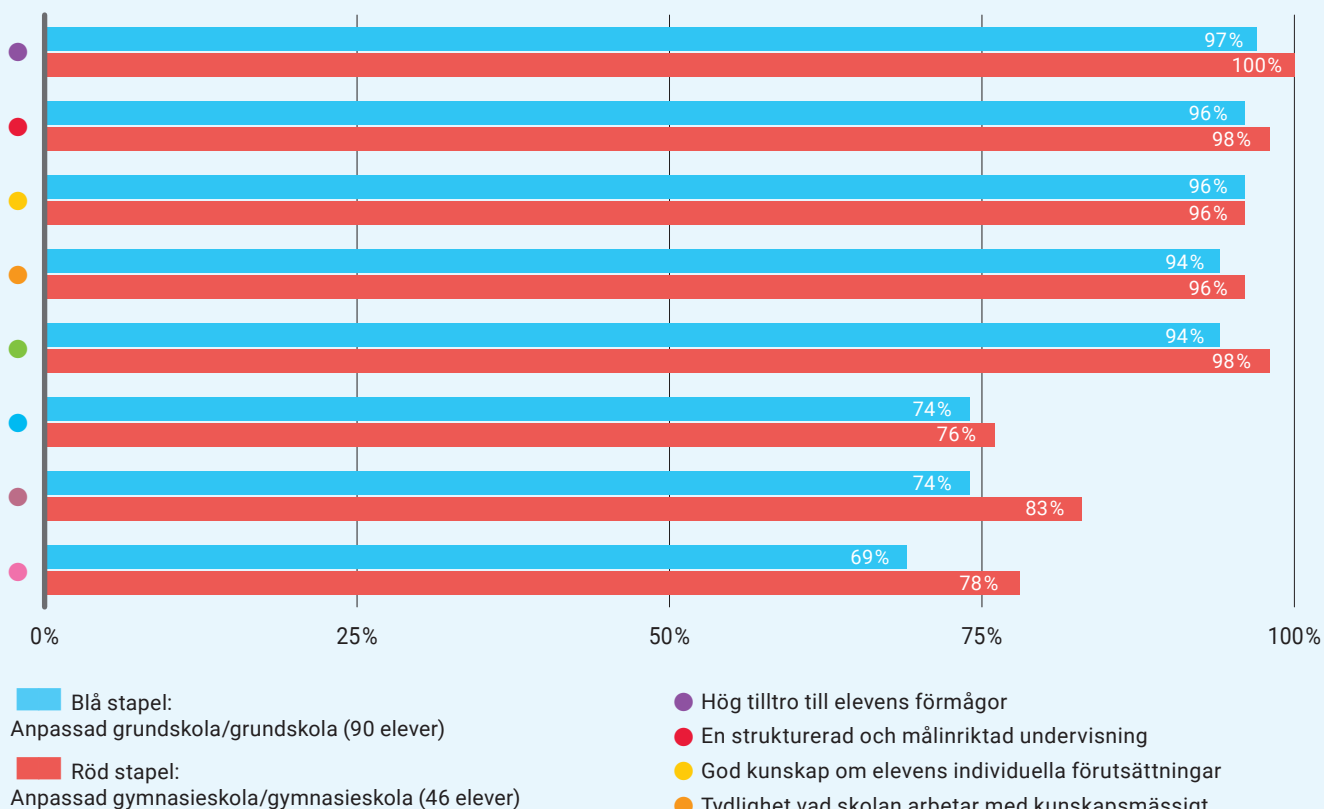
Rapporten har sedan fokus på de områden som föräldrar anser har en stor påverkan för att skolan ska lyckas med sitt uppdrag.

Elever som går på grundskolenivå visas med blåa staplar och gymnasienivå visas med gröna staplar.

Förklaringsfaktorer – elever som får en mycket bra undervisning

Diagram 2.

Undervisningen ger eleven mycket goda möjligheter att inhämta och gå framåt i sitt lärande

Kommentar: Följande faktorer har föräldrar ansett vara av stor betydelse för elevens möjligheter att få nya kunskaper och gå framåt i sitt lärande:

Resultatet är i stort samstämmigt mellan skolformerna.

Självständighet

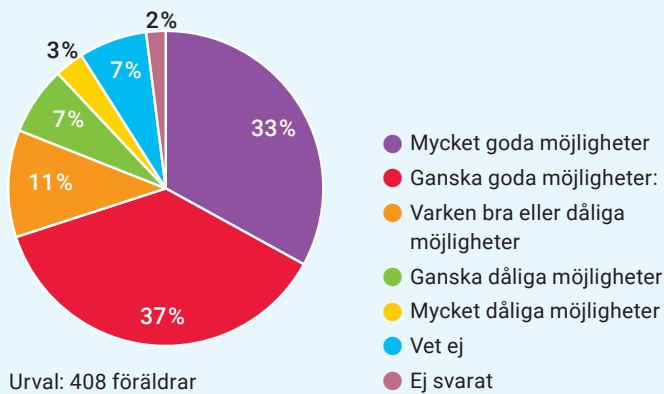
Att utveckla självständighet och att tro på sin egen förmåga skapar möjligheter för delaktighet och att få inflytande över sitt eget liv både som barn, ungdom och senare vuxen.

"Hoppets pedagogik – tro att allt är möjligt. Att utbildningen i så stor utsträckning som möjligt syftar till att kunna leva ett så självständigt liv som möjligt."

Förälder till elev i gymnasieskolan.

Diagram 3.

Hur bra stöd får ditt barn i skolan att utveckla sin självständighet?

Kommentar: En tredjedel svarar att deras barn har ett mycket bra stöd och en dryg tredjedel svarar att deras barn har ett ganska bra stöd att utveckla självständighet. En tiondel av föräldrarna anser att barnet varken får bra eller dåliga möjligheter. En tiondel av föräldrarna svarar att eleven antingen får ganska eller mycket dåliga möjligheter att utveckla självständighet.

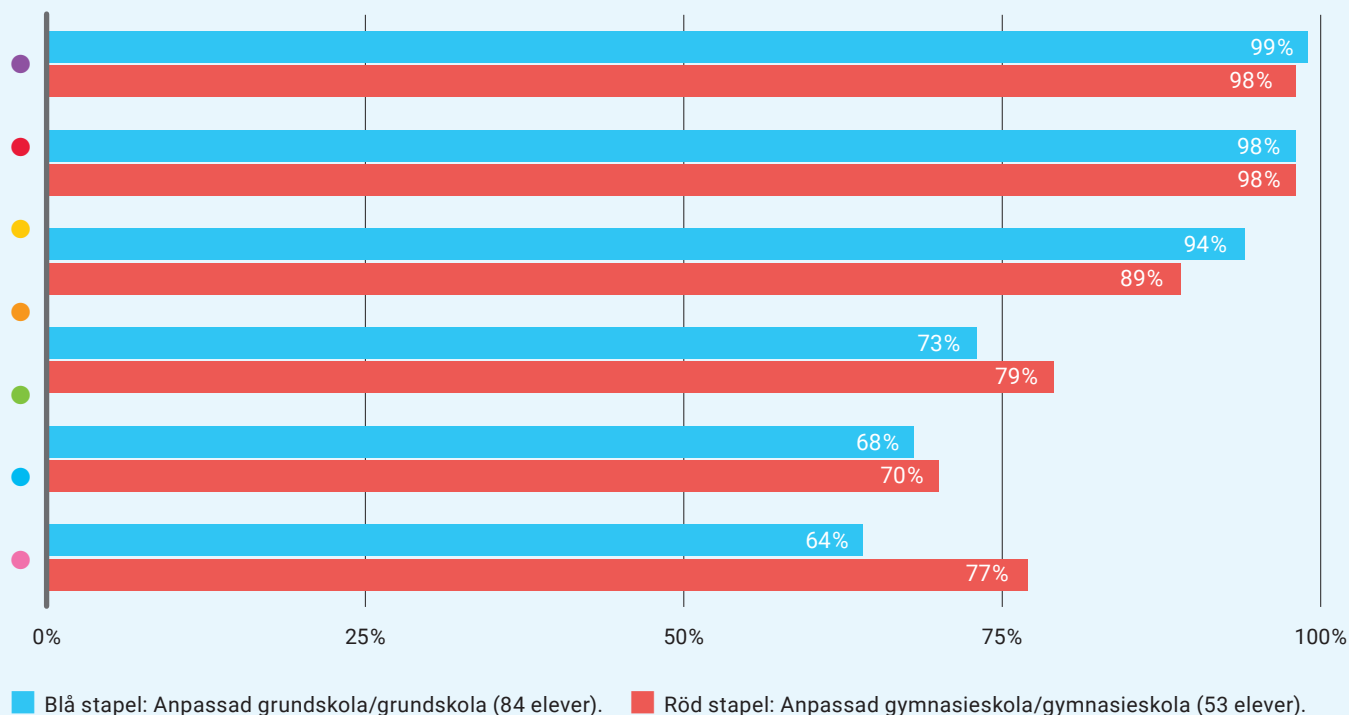
Analys av stärkande faktorer för självständighet utifrån föräldrars perspektiv

En fördjupad analys av den grupp föräldrar (33%) som är mycket nöjda med det stöd barnet får i skolan att utveckla sin självständighet visar på ett starkt samband till flera förklaringsfaktorer.

Förklaringsfaktorer – stöd till självständighet

Diagram 4.

Andel mycket positiva svar från på frågor från föräldrar som angivit att deras barn får ett mycket bra stöd att utveckla sin självständighet

Kommentar: Följande faktorer har föräldrar ansett vara av stor betydelse för elever som fått ett mycket bra stöd att utveckla sin självständighet:

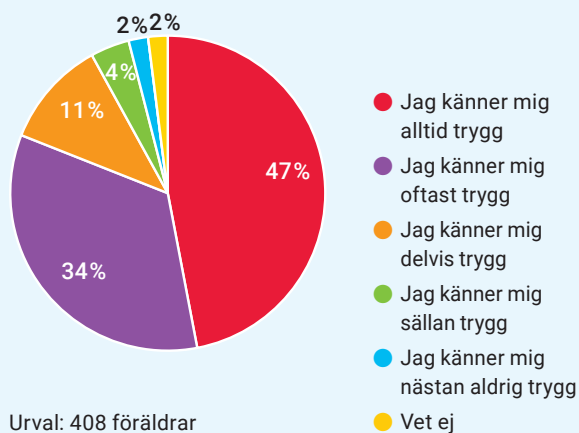
- God kunskap om elevens unika förutsättningar
- Hög tilltro till elevens förmågor
- Tydligt hur skolan arbetar för att stärka sociala förmågor
- Mycket bra samverkan mellan föräldrar och skola
- Mycket bra stöd i läs- och skrivförmåga
- Mycket bra stöd i språk- och kommunikationsutveckling

Resultatet är i stort samstämmigt mellan skolformerna.

Trygghet

Som förälder till ett barn som har en intellektuell funktionsnedsättning är du beroende av hur skolan arbetar för att skapa trygghet för ditt barn.

Diagram 5.
Känner du dig trygg med hur ditt barn har det i skolan?

Kommentar: Ungefär hälften av föräldrarna som besvarat enkäten uppger att de alltid känner sig trygga med hur deras barn har det i skolan. Drygt en tredjedel svarar att de oftast känner sig trygga och en tiondel svarar att de delvis känner sig trygga.

En tjugondel känner sig sällan och nästan aldrig trygga med hur deras barn har det i skolan. Exempel kan vara elever som har en benägenhet att rymma eller en otrygghet kring skolans kompetens kring medicinska tillstånd som kan bli allvarliga utan rätt insats.

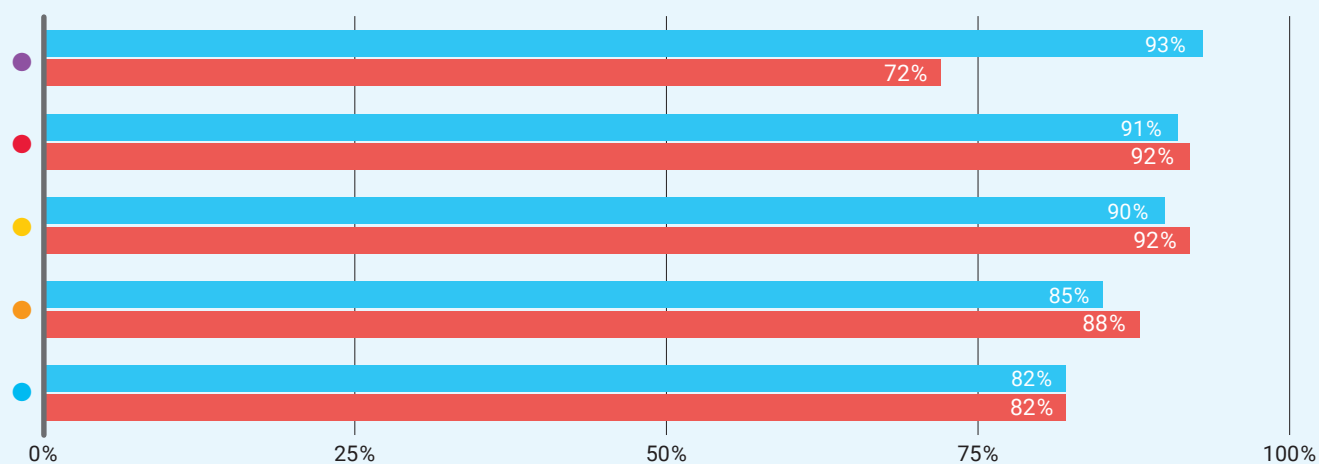
Analys av stärkande faktorer för trygghet utifrån föräldrars perspektiv

En fördjupad analys av den grupp föräldrar (47%) som alltid är trygga med hur barnet har det i skolan visar på ett starkt samband till flera förklaringsfaktorer.

Förklaringsfaktorer – föräldrar upplever trygghet när eleven är i skolan

Diagram 6.

Andel mycket positiva svar från föräldrar som angivit att de alltid känner sig trygga när barnet är i skolan.

■ Blå stapel: Anpassad grundskola/grundskola (108 elever).

■ Röd stapel: Anpassad gymnasieskola/gymnasieskola (74 elever).

Kommentar: Följande faktorer har föräldrar ansett vara av stor betydelse för att de ska känna sig trygga när barnet är i skolan:

- Mycket bra samverkan mellan föräldrar och skola
- Hög grad av personal med pedagogisk utbildning
- Mycket god kunskap om elevens unika förutsättningar
- Strukturerad och målinriktad undervisning
- Tydligt hur skolan arbetar för att stärka sociala förmågor

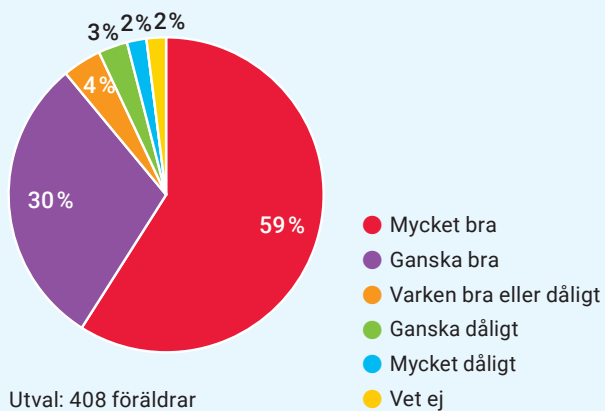
Trivsel

En viktig grundförutsättning för att eleven ska utvecklas och ta till sig ny kunskap är att eleven trivs i skolan.

“Lärarna ser varje elev och ser vad varje elev kan utveckla och behöver utveckla. Lärarna och pedagogerna är positiva och strävar efter att eleverna ska utvecklas så långt det går.”

Förälder till elev i anpassad grundskola, inriktning ämnesområden.

Diagram 7.
Hur trivs ditt barn i skolan?

Kommentar: Undersökningen visar att de flesta föräldrar anser att deras barn trivs i skolan, nästan 90 % av de tillfrågade föräldrarna anger att deras barn trivs mycket eller ganska bra i skolan.

Tre av fem föräldrar svarar att deras barn trivs mycket bra i skolan. Nästan en tredjedel svarar att deras barn trivs ganska bra i skolan. En knapp tjugondel svarar att de varken trivs bra eller dåligt och en tjugondel svarar att deras barn trivs ganska eller mycket dåligt i skolan.

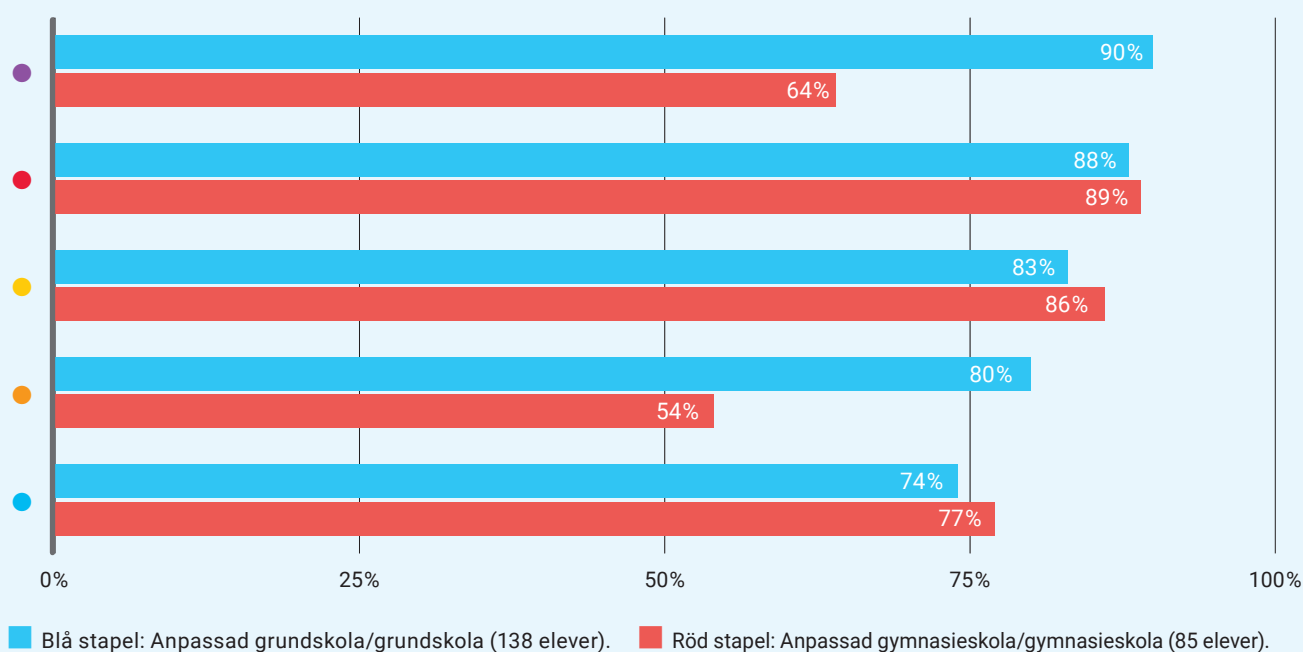
Analys av stärkande faktorer för trivsel utifrån föräldrars perspektiv

En fördjupad analys av den grupp föräldrar (59%) som anser att deras barn trivs mycket bra i skolan visar på ett starkt samband till flera förklaringsfaktorer.

Förklaringsfaktorer – elever som trivs i skolan

Diagram 8.

Andel mycket positiva svar från föräldrar som angivit att deras barn trivs mycket bra i skolan

Kommentar: Följande faktorer har föräldrar ansett vara av stor betydelse för att barnet trivs i skolan:

- Mycket bra samverkan mellan föräldrar och skola
- God kunskap om elevens unika förutsättningar
- Hög tilltro till elevens förmågor
- Mycket bra stöd i språk- och kommunikationsutveckling
- Tydligt hur skolan arbetar för att stärka sociala förmågor

Finns det skillnader mellan flickor och pojkar?

Här presenteras skillnader mellan pojkar och flickor gällande frågor om lärande, självständighet, trygghet och trivsel.

Diagram 9. Skillnader mellan kön i anpassad grundskola, grundskola eller specialskola

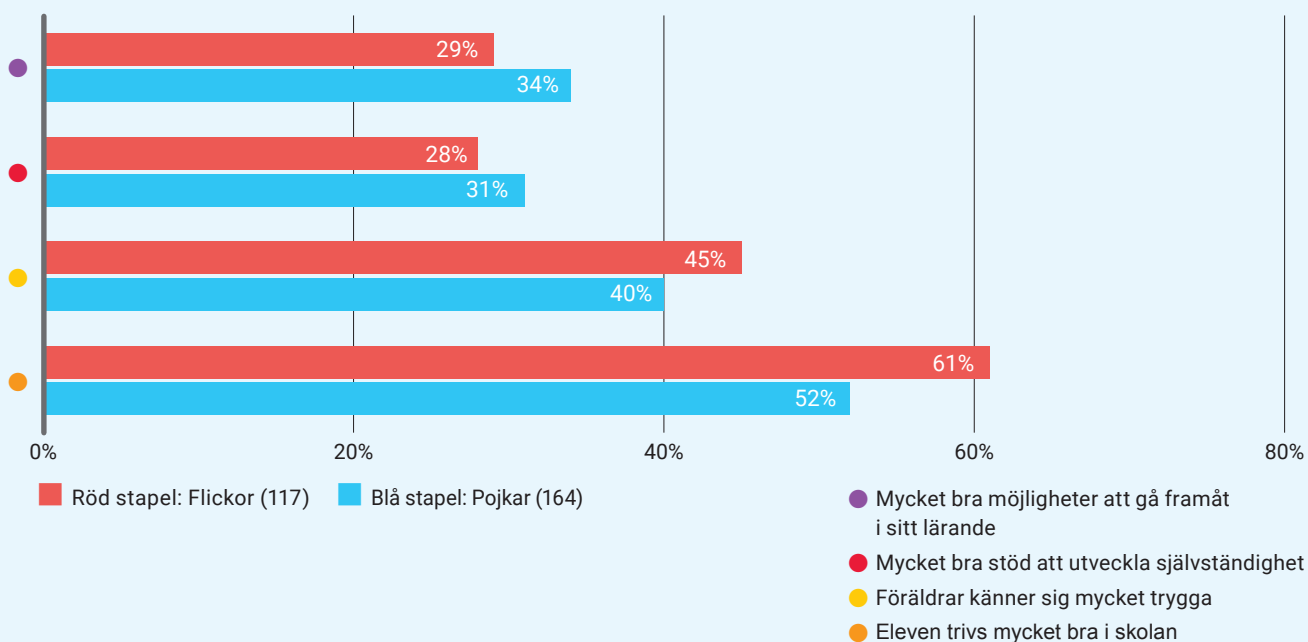
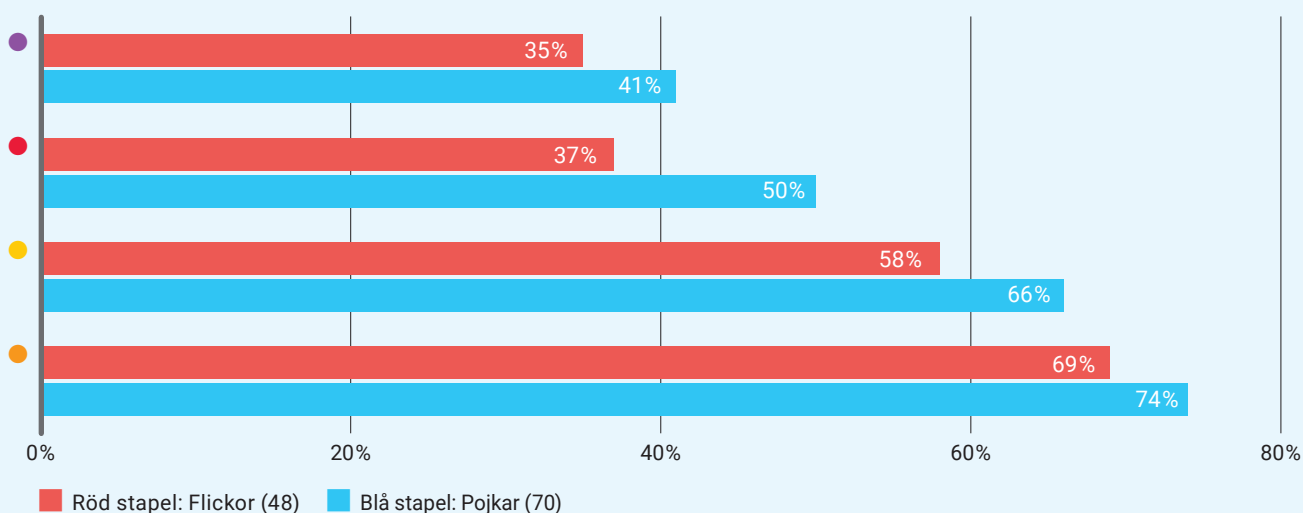
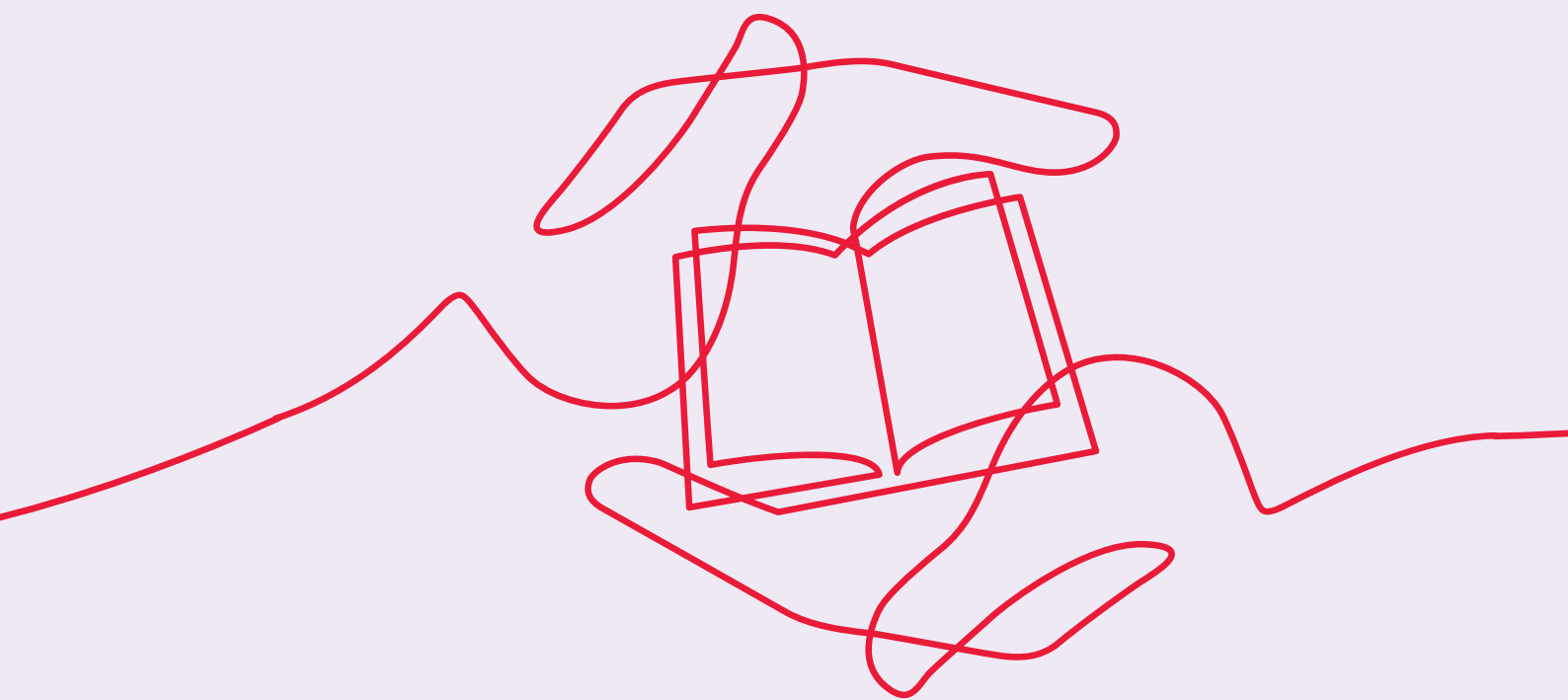

Diagram 10. Skillnader mellan kön i anpassad gymnasieskola, gymnasieskola

Kommentar: Jämförelsen visar att flickor både på grundskolenivå och gymnasienivå har något sämre möjligheter att gå framåt i sitt lärande och att utveckla självständighet än vad pojkar har. Flickor trivs och upplevs trygga i något högre grad än pojkarna gör på grundskolenivå. Pojkar trivs och upplevs trygga i något högre grad än flickor på gymnasienivå.

2. Förutsättningar för lärande

Resultat – förutsättningar för lärande

Här redovisas ett antal faktorer som föräldrarna anser har en mycket stor betydelse för att skolan ska lyckas med sitt uppdrag kring lärande. Analysen har visat att samma faktorer samtidigt har en direkt positiv påverkan för självständighet, upplevd trygghet hos föräldrar samt att eleven trivs i skolan.

- Personalens tilltro till elevens förmågor.
- Personalens kunskap om elevens behov och förutsättningar.
- Strukturerad och målinriktad undervisning.

- Elevens stöd att utveckla sin förmåga kring språk- och kommunikation.
- Elevens stöd att utveckla sin läs- och skrivförmåga.
- I vilken utsträckning eleven får undervisning av personal med pedagogisk utbildning.

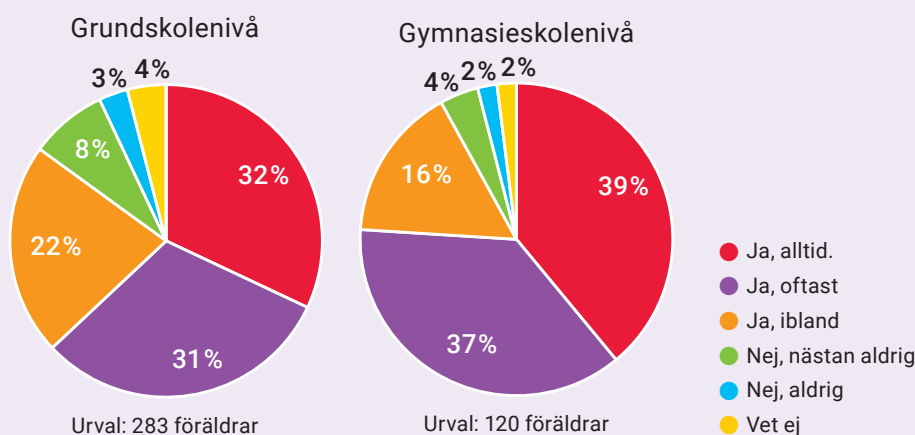
Nedan kommenteras dessa faktorer närmare.

Tilltro till elevens förmågor

En hög tilltro till elevens förmågor är en viktig förutsättning för såväl lärande, självständighet, trygghet och trivsel.

Diagram 11.

Tycker du att de undervisande pedagogerna har en stark tilltro till ditt barns förmågor?

Kommentar: En majoritet av de svarande föräldrarna med elever både på grundskole- och gymnasienivå anser att personalen alltid eller oftast har en stark tilltro till barnets förmågor. Det är en högre andel föräldrar i gymnasiet som svarar att personalen alltid eller oftast har en stark tilltro till barnets förmåga, 76 % jämfört med 63 % för elever på grundskolenivå.

22 % (grundskolenivå) respektive 16 % (gymnasienivå) anser att personalen ibland har en tilltro till barnets förmåga.

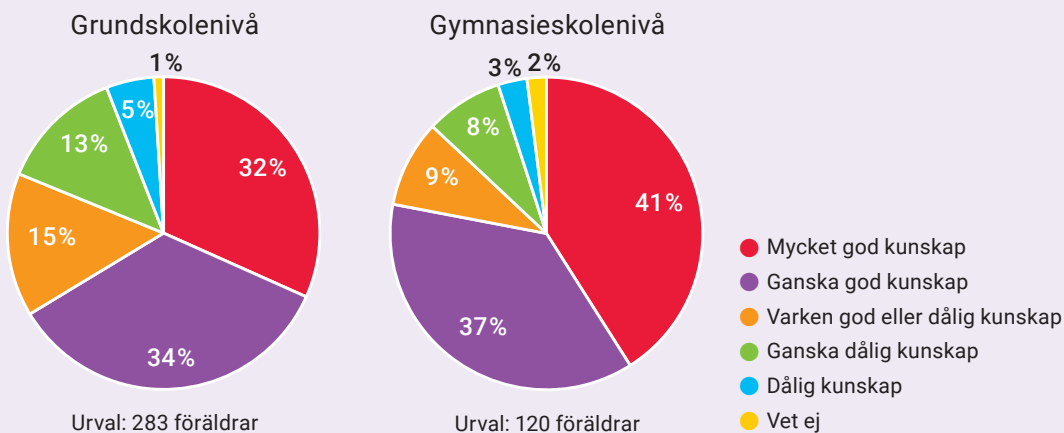
En av tio föräldrar svarar att deras barn nästan aldrig eller aldrig möts av en stark tilltro till sin förmåga i den anpassade grundskolan/grundskolan/specialskolan. Siffran är något lägre (6 %) bland föräldrar med barn i den anpassade gymnasieskola/gymnasieskola.

Kunskap om elevens behov och förutsättningar

En central skrivning i skollagen för elever i anpassad skola är att eleverna ska få den ledning och stimulans de behöver utifrån sina egna förutsättningar. En fråga i undersökningen handlade därför specifikt om detta.

Diagram 12.

Vilken kunskap har personalen i skolan om ditt barns unika behov och förutsättningar för att kunna utvecklas på ett positivt sätt?

Kommentar: 32% av föräldrarna i grundskolans skolformer och inriktningar anser att skolan har mycket god kunskap om barnets unika behov och förutsättningar. För elever på gymnasienivå är motsvarande siffra 41%

En tredjedel av föräldrarna på både grundskolenivå och gymnasienivå anser att skolan har ganska god kunskap om barnets unika behov och förutsättningar.

15% (grundskolenivå) respektive 9% (gymnasienivå) anser att personalen varken har god eller dålig kunskap.

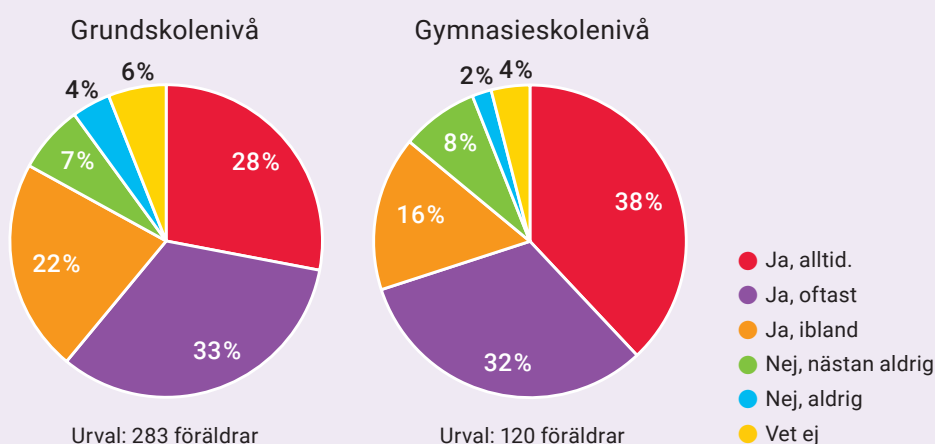
För 18% av eleverna på grundskolenivå och 10% av eleverna på gymnasienivå anser föräldrar att skolan har ganska dålig eller dålig kunskap om deras barns unika behov och förutsättningar.

Strukturerad och målinriktad undervisning

En viktig förutsättning för att eleven ska få goda förutsättningar för lärande anser föräldrar är att undervisningen är strukturerad och målinriktad. Nedan redovisar hur föräldrar bedömer att det fungerar idag för deras barn.

Diagram 13.

Upplever du att ditt barns undervisning är strukturerad och målinriktad?

Kommentar: 55% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 70% av föräldrarna till elever på gymnasienivå anser att deras barns undervisning är strukturerad och målinriktad. Av dessa föräldrar anser 28% (grundskolenivå) och 38% (gymnasienivå) att undervisningen alltid är strukturerad och målinriktad.

22% (grundskolenivå) respektive 16% (gymnasienivå) anser att undervisningen ibland är strukturerad och målinriktad.

11% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 10% av föräldrarna till elever på gymnasienivå anser att deras barn aldrig eller nästan aldrig får undervisning som är strukturerad och målinriktad.

6% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 4% av föräldrarna till elever på gymnasienivå vet inte hur det ser ut för deras barn.

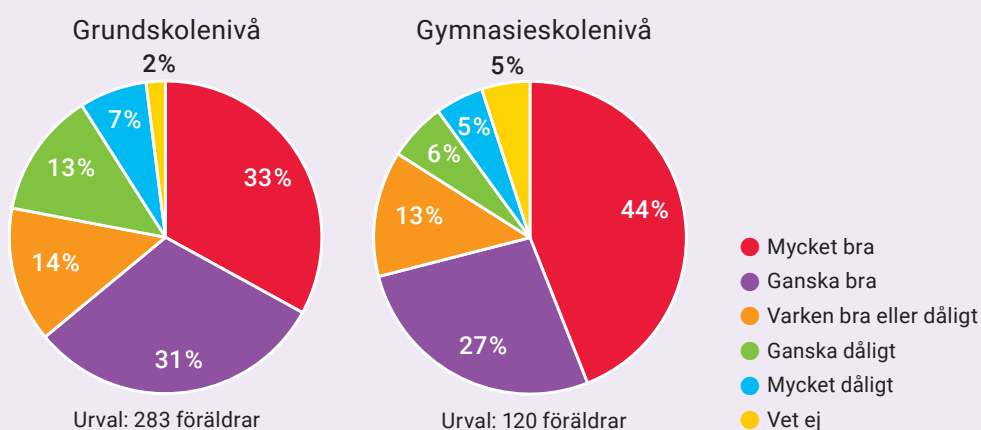
Stöd att utveckla språk och kommunikation

Språk och kommunikation är en förutsättning för kunskapsutveckling, social utveckling, läs- och skrivutveckling men även för att få kunna sätta ord på känslor, önskemål, drömmar och visioner.

För barn och ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning kan förmågan till språk- och kommunikation se väldigt olika ut. Det är grundläggande att skolan stödjer alla elever utifrån det individuella behovet av stöd med alternativ och kompletterande kommunikation.

Diagram 14.

Hur bedömer du att skolan stödjer ditt barns språk- och kommunikationsutveckling?

Kommentar: 64% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 71% av föräldrarna till elever på gymnasienivå anser att skolan stödjer barnets språk- och kommunikationsutveckling mycket bra eller ganska bra. Av dessa föräldrar anser 33% (grundskolenivå) och 44% (gymnasienivå) att deras barn får ett mycket bra stöd.

14% (grundskolenivå) respektive 13% (gymnasienivå) anser att barnet varken får ett bra eller dåligt stöd för sin språk- och kommunikationsutveckling.

20% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 11% av föräldrarna till elever på gymnasienivå anser att deras barn får ganska eller mycket dåligt stöd.

2% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 5% av föräldrarna till elever på gymnasienivå vet inte hur det ser ut för deras barn avseende stöd för språk- och kommunikationsutveckling.

Stöd att utveckla sin läs- och skrivförmåga

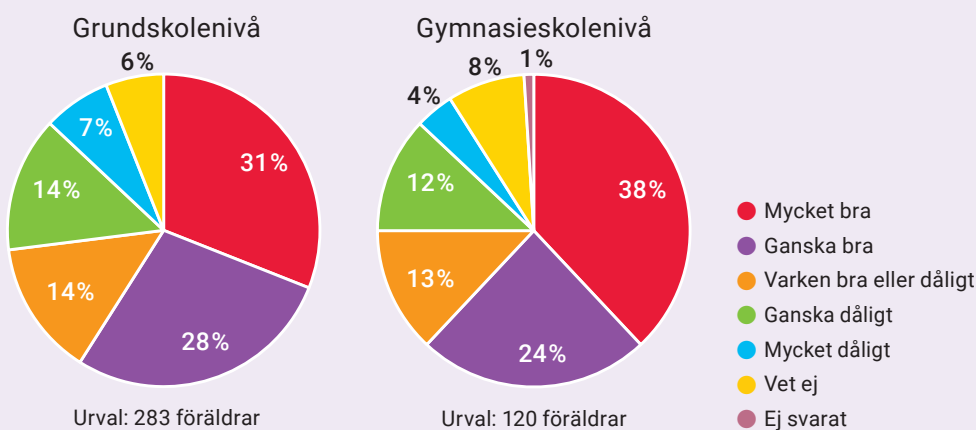
FUB möter ofta föräldrar som upplever att deras barn inte får tillräckligt stöd för att utveckla en läs- och skrivförmåga under sin skolgång.

"Mer utmanande undervisning för läs- och skrivförmåga."

Förälder till elev i anpassad gymnasieskola, individuellt program.

Diagram 15.

Hur bedömer du att skolan stödjer ditt barn att utveckla sin läs- och skrivförmåga?

Kommentar: 59% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 62% av föräldrarna till elever på gymnasienivå anser att skolan stödjer barnet att utveckla sin läs- och skrivförmåga mycket bra eller ganska bra. Av dessa föräldrar anser 31% (grundskolenivå) och 38% (gymnasienivå) att deras barn får ett mycket bra stöd.

14% (grundskolenivå) respektive 13% (gymnasienivå) anser att barnet varken får ett bra eller dåligt stöd att utveckla sin läs- och skrivförmåga.

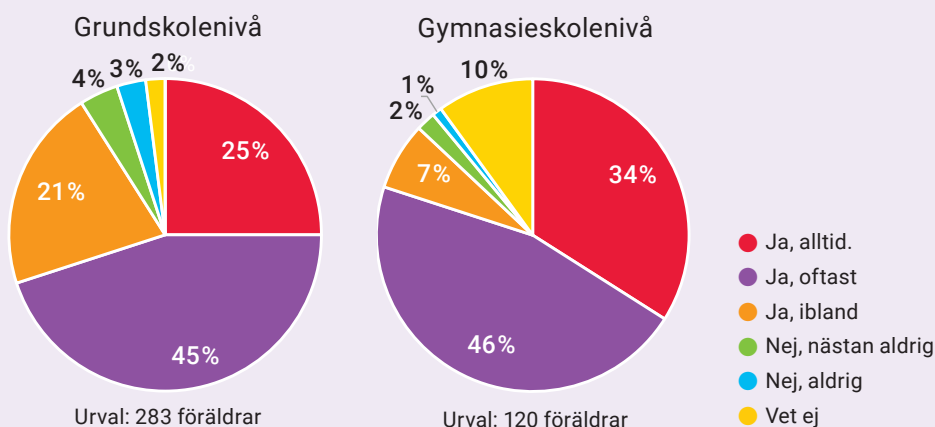
21% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 16% av föräldrarna till elever på gymnasienivå anser att deras barn får ganska eller mycket dåligt stöd.

6% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 8% av föräldrarna till elever på gymnasienivå vet inte hur det ser ut för deras barn avseende stöd till läs- och skrivförmåga.

Undervisning av personal med pedagogisk utbildning

Undervisning för elever med intellektuell funktionsnedsättning sker oftast genom ett nära samarbete mellan lärare och elevassistenter. Frågan till föräldrar avser personal med pedagogisk utbildning vilket omfattar lärare men skulle även kunna omfatta elevassistent, fritidspedagog eller annan personal med relevant utbildning.

Diagram 16.
Får ditt barn undervisning av personal med pedagogisk utbildning?

Kommentar: 70% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 80% av föräldrarna till elever på gymnasienivå upplever att barnet alltid eller oftast får undervisning av personal med pedagogisk utbildning. Av dessa föräldrar anser 25% (grundskolenivå) och 34% (gymnasienivå) att deras barn alltid får undervisning av personal med pedagogisk utbildning.

21% (grundskolenivå) respektive 7% (gymnasienivå) upplever att barnet ibland får undervisning av personal med pedagogisk utbildning.

7% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 3% av föräldrarna till elever på gymnasienivå upplever att barnet aldrig eller nästan aldrig får undervisning av pedagogiskt utbildad personal.

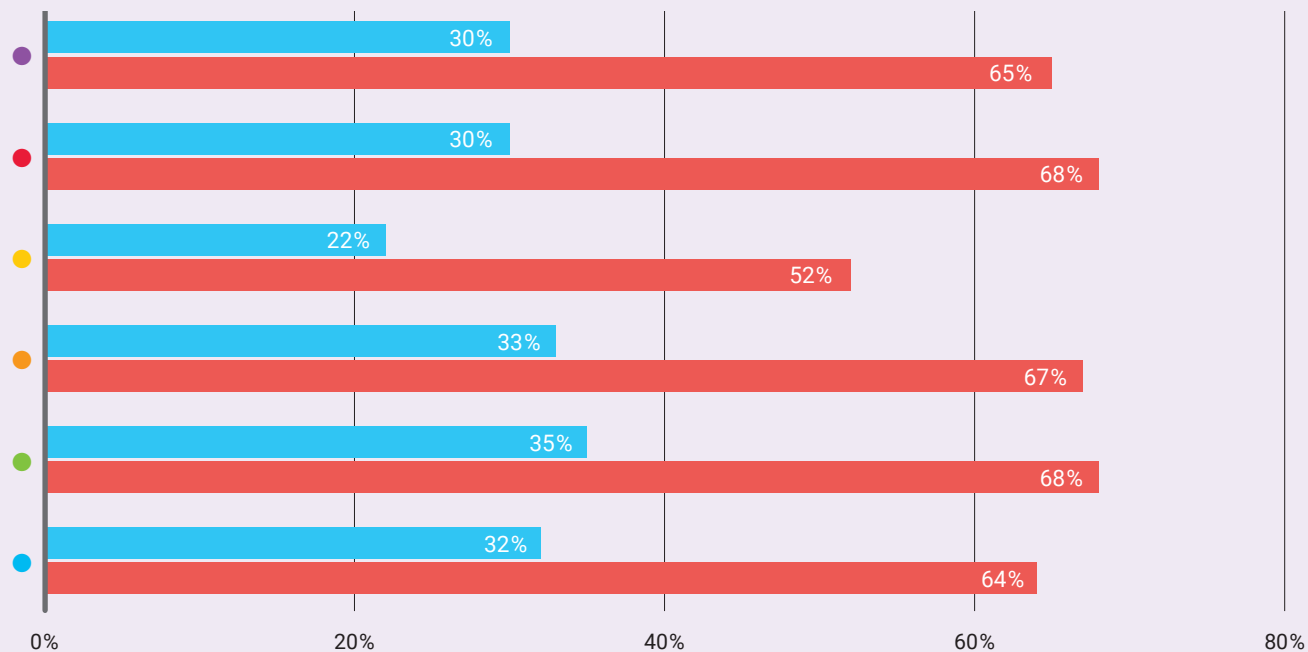
2% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 10% av föräldrarna till elever på gymnasienivå vet inte i vilken utsträckning deras barn får utbildning av personal med pedagogisk utbildning.

Positiva konsekvenser när elever får undervisning av pedagogisk utbildad personal

En jämförelse är genomförd av andelen mycket nöjda föräldrar för faktorer där personalens utbildning kan förväntas ha en positiv inverkan.

Diagram 17.

Vad händer när eleven ALLTID får undervisning av personal med pedagogisk utbildning jämfört med genomsnittet i gruppen

Blå stapel: Andelen positiva föräldrar bland alla föräldrar som besvarat frågan i enkäten (408)

Röd stapel: Andelen mycket positiva föräldrar som samtidigt angivit att deras barn alltid får utbildning av pedagogiskt utbildad personal (111)

Kommentar: Föräldrar till elever som alltid får undervisning av personal med pedagogisk utbildning visar sig ha ungefär dubbelt så hög andel nöjda föräldrar jämfört med genomsnittet bland alla föräldrar avseende följande förklaringsfaktorer:

- Undervisningen utmanar alltid mitt barn att få nya färdigheter och kunskaper
- Undervisningen är alltid mycket strukturerad och målinriktad
- Det är alltid tydligt vad skolan arbetar med för att mitt barn ska utvecklas kunskapsmässigt
- Personalen har alltid en stark tilltro till mitt barns förmågor
- Barnet får ett mycket bra stöd i språk- och kommunikationsutveckling
- Barnet får ett mycket bra stöd att utveckla läs- och skrivförmåga

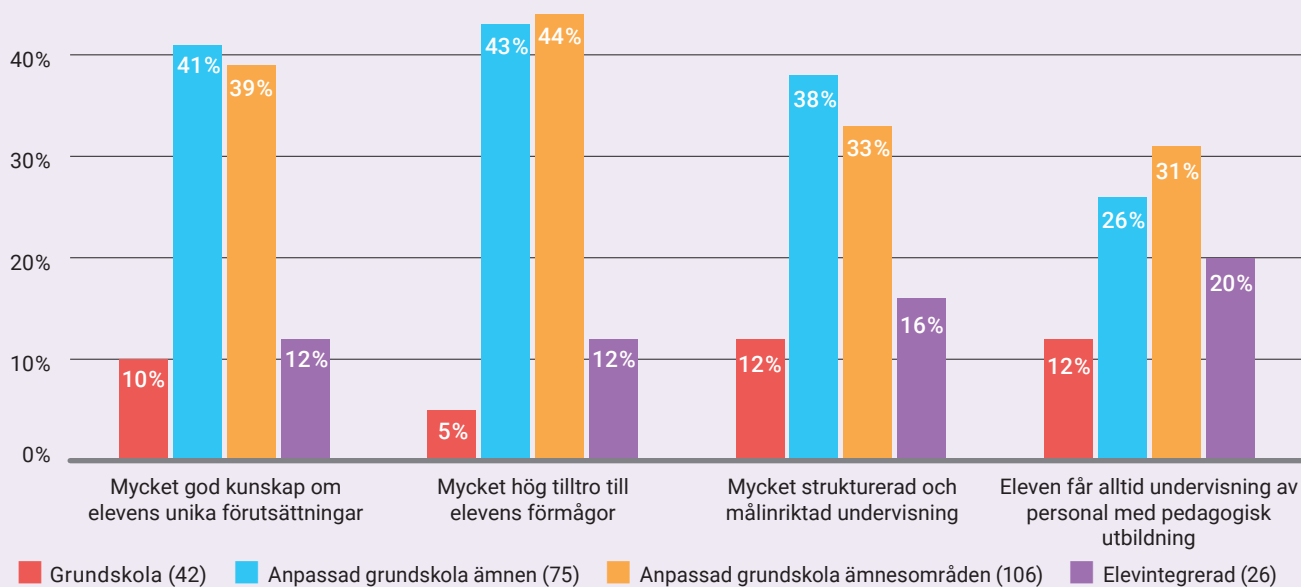
Skillnader mellan olika inriktningar och skolformer avseende lärande

En jämförelse har genomförts av andelen föräldrar som är mycket nöjda inom olika inriktningar och skolformer som finns för elever i grundskolan med intellektuell funktionsnedsättning.

Diagram 18.

Valda frågor har alla enligt genomförd undersökning en påverkan på elevens förutsättningar för lärande.

Andel mycket nöjda föräldrar avseende faktorer som påverkar lärandet

Kommentar: Det finns en stor skillnad mellan andelen mycket nöjda föräldrar med barn i olika inriktningar och skolformer på grundskolenivå. Föräldrar till elever som läser anpassad grundskola ämnen och ämnesområden är mer nöjda än föräldrar till elever som läser i grundskolan eller elevintegrerat för alla undersökta områden.

Cirka 40% av föräldrarna i anpassad grundskola är mycket positiva avseende både kunskap om elevens förutsättningar och tilltro till elevens förmågor.

12% av föräldrarna med elever som läser elevintegrerat är mycket positiva avseende både kunskap om elevens förutsättningar och tilltro till elevens förmågor.

10% av föräldrarna till elever som läser i grundskolan är mycket positiva avseende kunskap om elevens förutsättningar och 5% av föräldrarna svarar att deras barn alltid möts av en mycket hög tilltro till sin förmåga.

38% av föräldrarna till eleverna som läser anpassad grundskola ämnen och 33% av föräldrarna till eleverna som läser anpassad grundskola ämnesområden svarar att undervisningen är mycket strukturerad och målinriktad.

12% av föräldrarna till elever som går i grundskolan och 16% av föräldrarna till elever som läser elevintegrerat svarar att undervisningen är mycket strukturerad och målinriktad.

Cirka 30% av föräldrarna till eleverna som läser anpassad grundskola svarar att deras barn alltid får undervisning av pedagogiskt utbildad personal.

12% av föräldrarna till elever som går i grundskolan och 20% av föräldrarna till elever som läser elevintegrerat svarar att deras barn alltid får undervisning av pedagogiskt utbildad personal.

3. Samverkan mellan föräldrar, skola och barn- och ungdoms- habiliteringen

Resultat – samverkan mellan föräldrar, skola och barn- och ungdomshabiliteringen

En fungerande samverkan mellan skola och föräldrar har i undersökningen visat sig vara viktig för elevens lärande, självständighet och trivsel men även för att föräldrar ska uppleva trygghet när eleven är i skolan.

Enkäten har även valt att belysa följande frågeställningar som belyser olika aspekter av samverkan:

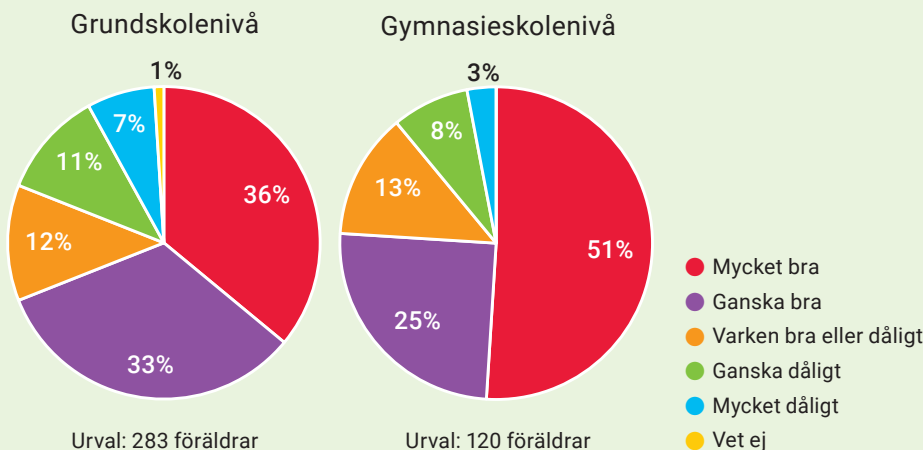
- Är det tydligt för föräldrar hur skolan arbetar för att barnet ska utvecklas?
- Finns en fungerande samverkan mellan föräldrar, skola och barn- och ungdomshabilitering?
- I vilken utsträckning behöver föräldrar lägga ner tid och kraft för att eleven ska få den undervisning hen har rätt till?

”Bättre kommunikation mellan skola och hem. Då kommer man åt både svårigheter och hittar rätt utmaningar för mitt barn.”

Förälder till elev i anpassad grundskola.

Diagram 19.

Hur tycker du att samverkan mellan er föräldrar, barn och skolan fungerar?

Kommentar: 36 % av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 51 % av eleverna på gymnasienivå anser att det finns en mycket bra samverkan mellan föräldrar, barn och skolan. Ytterligare 33 % (grundskolenivå) respektive 25 % (gymnasienivå) av föräldrarna uppger att samarbetet fungerar ganska bra.

12 % (grundskolenivå) respektive 13 % (gymnasienivå) anser att samarbetet varken är bra eller dåligt.

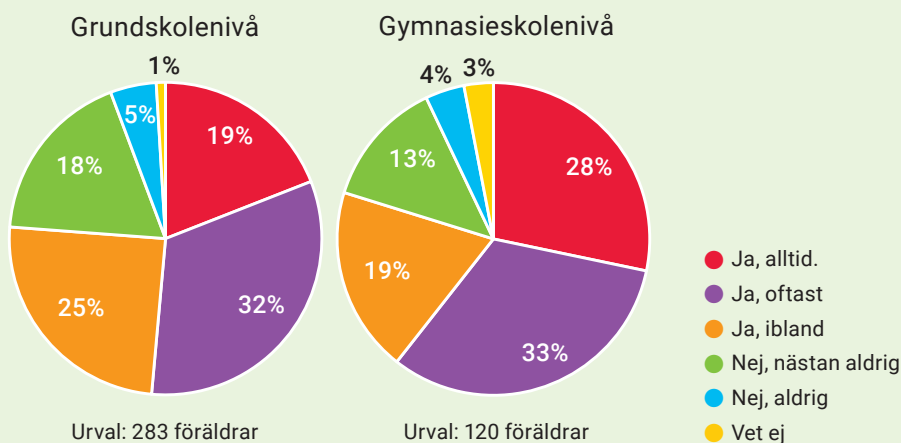
18 % av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 21 % av föräldrarna till elever på gymnasienivå anser att samarbetet är ganska eller mycket dåligt.

Är det tydligt för föräldrar hur skolan arbetar?

En viktig del i samverkan mellan skola och föräldrar är att kontakten mellan skola och hemmet inte bara hanterar praktiska frågor utan att det även finns en kommunikation kring undervisningens innehåll.

Diagram 20.

Är det tydligt för dig vad skolan arbetar med för att ditt barn ska utvecklas kunskapsmässigt?

Kommentar: 51 % av föräldrarna med elever på grundskolenivå och 61 % av föräldrarna på gymnasienivå anser att det alltid eller oftast är tydligt vad skolan arbetar med för att barnet ska utvecklas kunskapsmässigt.

25 % (grundskolenivå) respektive 19 % (gymnasienivå) anser det är tydligt ibland.

23 % av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 17 % av föräldrarna till elever på gymnasienivå anser att det aldrig eller nästan aldrig är tydligt vad skolan arbetar med för att barnet ska utvecklas kunskapsmässigt.

Fördjupad analys kring tydlighet hur skolan arbetar

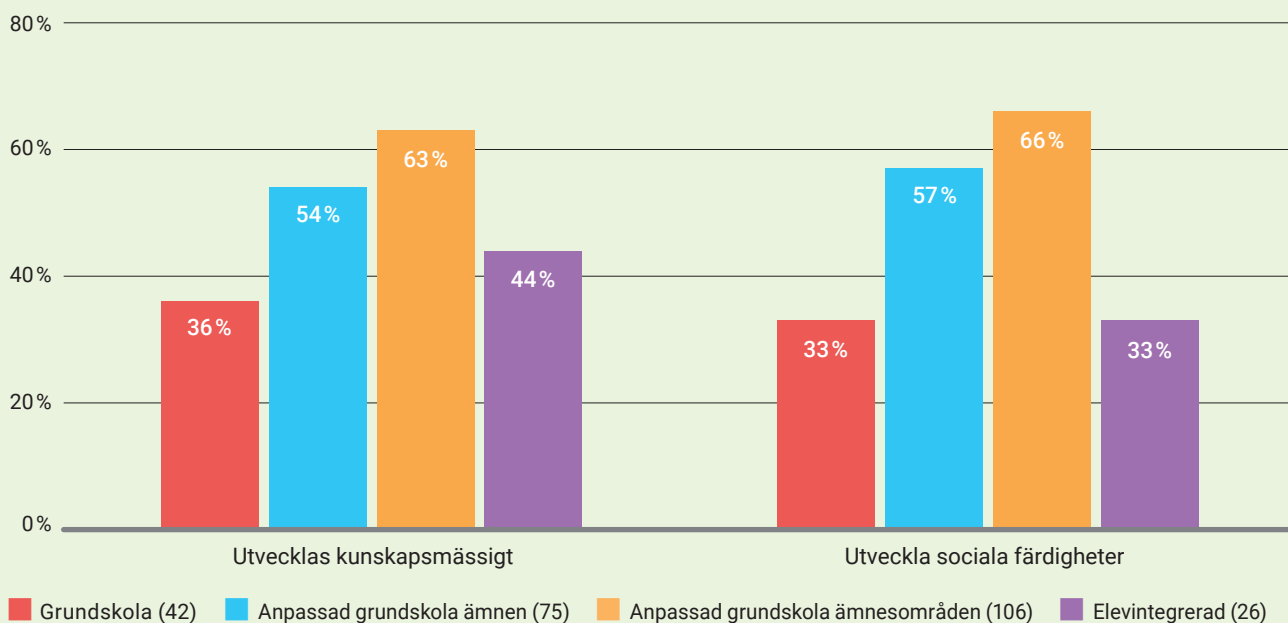
Diagrammet nedan visar andelen positiva svar (föräldrar som svarat alltid eller oftast) på frågorna nedan:

- Är det tydligt för dig vad skolan arbetar med för att ditt barn ska utvecklas kunskapsmässigt?
- Är det tydligt för dig vad skolan arbetar med för att ditt barn ska utveckla sociala färdigheter?

Svaren redovisas separat för elever i grundskolan, elever som läser anpassad grundskola ämnen, anpassad grundskola ämnesområden och elevintegrerat.

Diagram 21.

Andel föräldrar som alltid eller oftast anser det tydligt hur skolan arbetar

Kommentar: För elever som läser anpassad grundskola ämnesområden anser 63% av föräldrarna att det alltid eller oftast är tydligt hur skolan arbetar för att barnet ska utvecklas kunskapsmässigt, motsvarande siffra för tydlighet kring hur skolan arbetar för att barnet ska utveckla sociala färdigheter är 66%.

För elever som läser anpassad grundskola ämnen anser 54% av föräldrarna att det alltid eller oftast är tydligt hur skolan arbetar för att barnet ska utvecklas kunskapsmässigt, motsvarande siffra för tydlighet kring hur skolan arbetar för att barnet ska utveckla sociala färdigheter är 57%.

För elever som läser i grundskolan anser 36% av föräldrarna att det alltid eller oftast är tydligt hur skolan arbetar för att barnet ska utvecklas kunskapsmässigt, motsvarande siffra för tydlighet kring hur skolan arbetar för att barnet ska utveckla sociala färdigheter är 33%.

För elever som läser elevintegrerat anser 44% av föräldrarna att det alltid eller oftast är tydligt hur skolan arbetar för att barnet ska utvecklas kunskapsmässigt, motsvarande siffra för tydlighet kring hur skolan arbetar för att barnet ska utveckla sociala färdigheter är 33%.

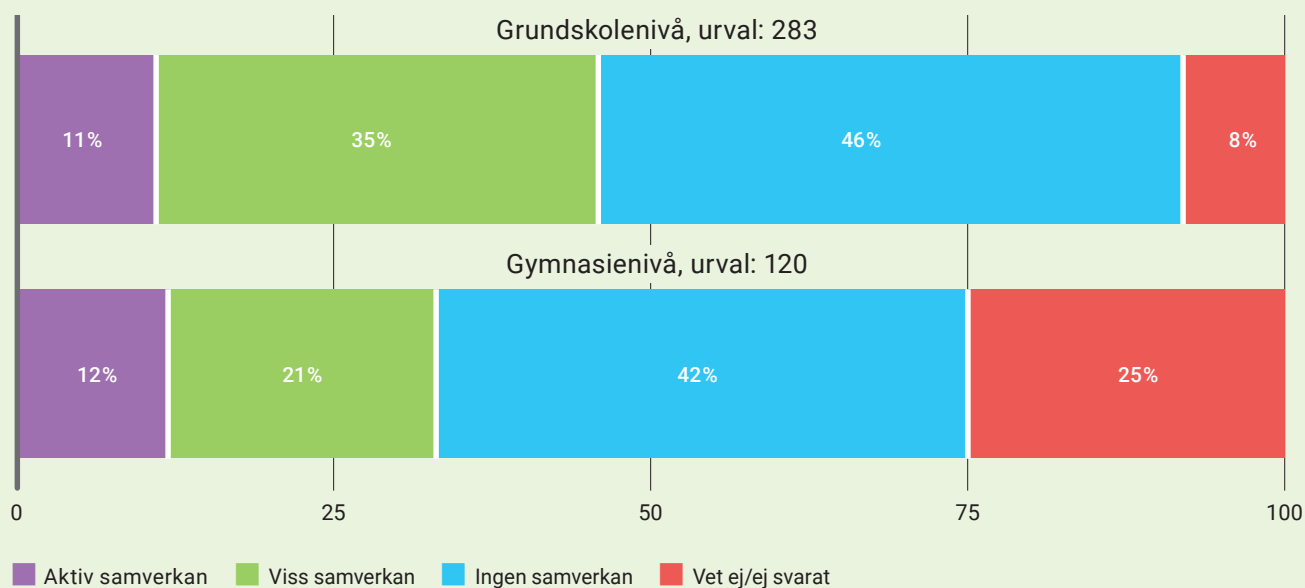
Samverkan mellan skola och habilitering

Habiliteringen besitter viktig kompetens och erfarenhet för att stödja eleven, föräldrar och skolan så att eleven kan utvecklas så långt det är möjligt. Exempel på kompetens som idag finns hos habiliteringen är logoped, fysioterapeut, arbetsterapeut och specialpedagoger.

Habiliteringen arbetar på uppdrag av föräldrar men en fungerande samverkan även med skolan är ofta av stor betydelse för att barnet/ ungdomen ska få del av all kompetens som positivt kan stödja elevens möjligheter till utveckling.

Diagram 22.

Har skolan en aktiv samverkan med habiliteringen?

Kommentar: 11 % av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 13 % av föräldrarna på gymnasienivå bedömer att det finns en aktiv samverkan mellan skolan och habiliteringen. Ytterligare 35 % av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 21 % av föräldrarna med elever på gymnasienivå uppger att det finns en viss samverkan.

Det finns ingen samverkan mellan föräldrar, elev och skola för 46 % av eleverna på grundskolenivå och 42 % av eleverna på gymnasienivå.

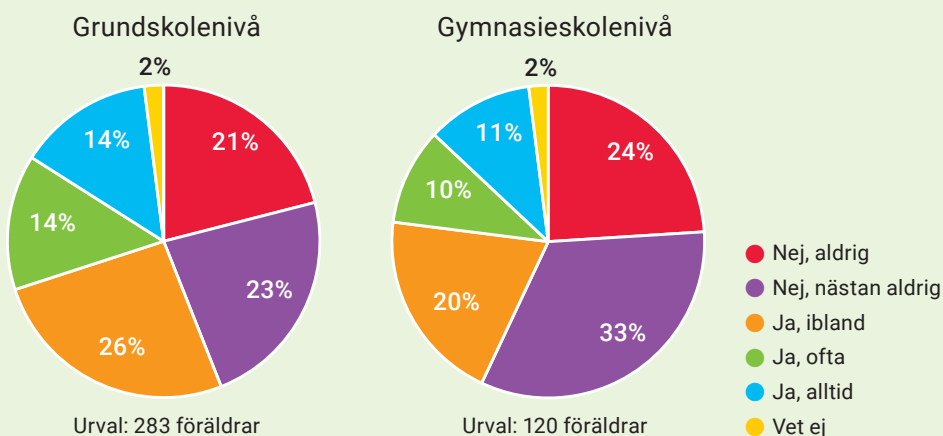
Ytterligare 8 % respektive 26 % av föräldrarna har angivet att de inte vet eller inte valt att svara på frågan.

Behöver föräldrar lägga tid och kraft för att barnet ska få rätt undervisning?

FUB möter ofta föräldrar som upplever att de behöver lägga mycket kraft och tid för att deras barn ska få den undervisning hen har rätt till. En fråga i undersökningen handlade därför specifikt om hur föräldrar upplever den situationen.

Diagram 23.

Upplever du att du får lägga ner mycket tid och kraft för att ditt barn ska få den undervisning hen har rätt till?

Kommentar: 28 % av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 23 % av föräldrarna till elever på gymnasienivå behöver alltid eller ofta lägga ner tid och kraft för att barnet ska få den undervisning barnet har rätt till.

26 % av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 20 % av föräldrarna till elever på gymnasienivå behöver ibland lägga ner

tid och kraft för att barnet ska få den undervisning barnet har rätt till.

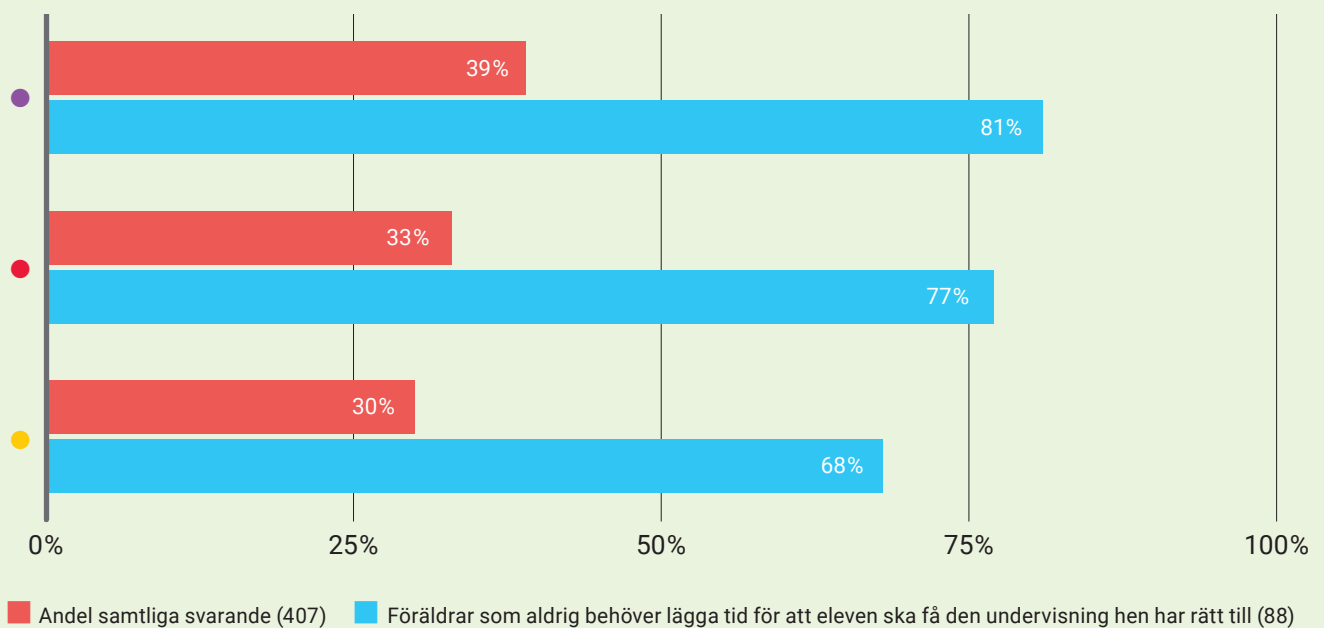
44 % av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 57 % av föräldrarna till elever på gymnasienivå behöver aldrig eller nästan aldrig lägga ner tid och kraft för att barnet ska få den undervisning barnet har rätt till.

Analys av föräldrar som aldrig behöver hävda elevens rättigheter mot skolan

En fördjupad analys är genomförd för att se vad som utmärker gruppen föräldrar som aldrig behöver lägga ner tid jämfört med genomsnittet för alla föräldrar.

Diagram 24.

Föklaringsfaktorer – vad påverkar att föräldrar ALDRIG behöver lägga ned tid för att eleven ska få den undervisning hen har rätt till?

Kommentar: Det är tydligt att de föräldrar som aldrig behöver lägga ner tid och kraft för att eleven ska få den undervisning hen har rätt till också:

- Har en mycket god samverkan mellan skola och föräldrar
- Pedagogerna har en stark tilltro till elevens förmågor
- Föräldrarna upplever en strukturerad och målinriktad undervisning

4. En inkluderande skolmiljö

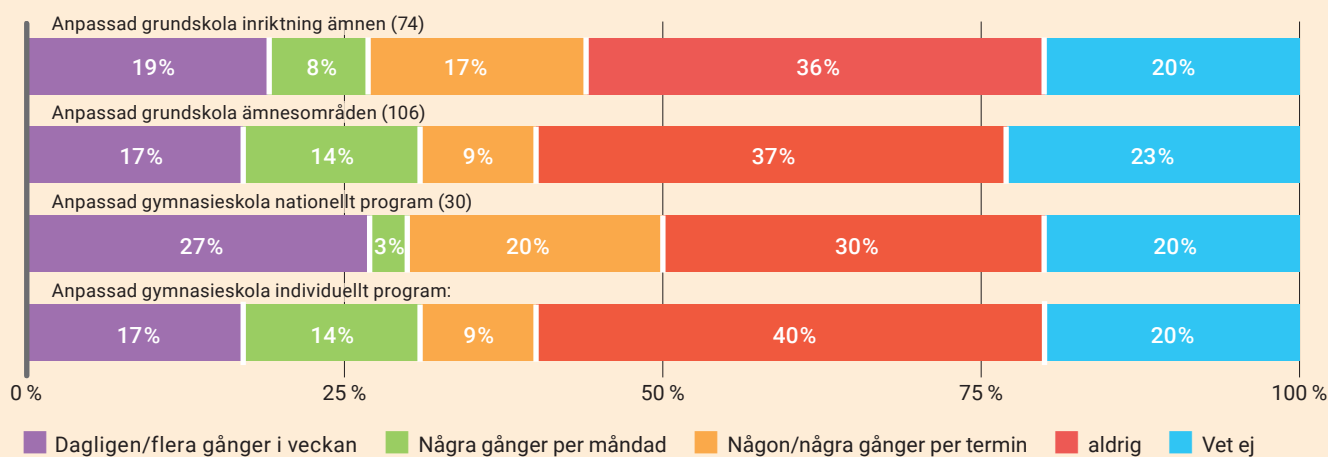
Resultat – en inkluderande skolmiljö

Med inkludering menar vi rätt att delta i det sociala livet i skolan, både i undervisning och fritid och att elever ges möjlighet att delta utifrån sina egna förutsättningar.

I enkäten ville vi veta föräldrarnas upplevelse av hur skolan arbetar med att skapa en skola där alla elever får möjlighet att mötas.

Diagram 25.

Hur ofta får ditt barn möta elever i skolan som inte har en intellektuell funktionsnedsättning i till exempel anpassade aktiviteter eller gemensam undervisning?

Kommentar: 19% av föräldrarna till elever i anpassad grundskola inriktning ämnen och 17% av föräldrar till elever i anpassad grundskola inriktning ämnesområden svarar att deras barn dagligen eller flera gånger i veckan möter elever som inte har IF i anpassade aktiviteter eller gemensam undervisning.

27% av föräldrarna till elever i anpassad gymnasieskola, nationellt program, och 17% av föräldrar till elever i anpassad gymnasieskola, individuellt program, svarar att deras barn dagligen eller flera gånger i veckan möter elever som inte har IF i anpassade aktiviteter eller gemensam undervisning.

8% av föräldrarna till elever i anpassad grundskola inriktning ämnen och 14% av föräldrar till elever i anpassad grundskola inriktning ämnesområden svarar att deras barn några gånger per månad möter elever som inte har IF i anpassade aktiviteter eller gemensam undervisning.

3% av föräldrarna till elever i anpassad gymnasieskola, nationellt program, och 14% av föräldrar till elever i anpassad gymnasieskola, individuellt program, svarar att deras barn några gånger per månad möter elever som inte har IF i anpassade aktiviteter eller gemensam undervisning.

17% av föräldrarna till elever i anpassad grundskola inriktning ämnen och 9% av föräldrar till elever i anpassad grundskola

inriktning ämnesområden svarar att deras barn någon eller några gånger per termin möter elever som inte har IF i anpassade aktiviteter eller gemensam undervisning.

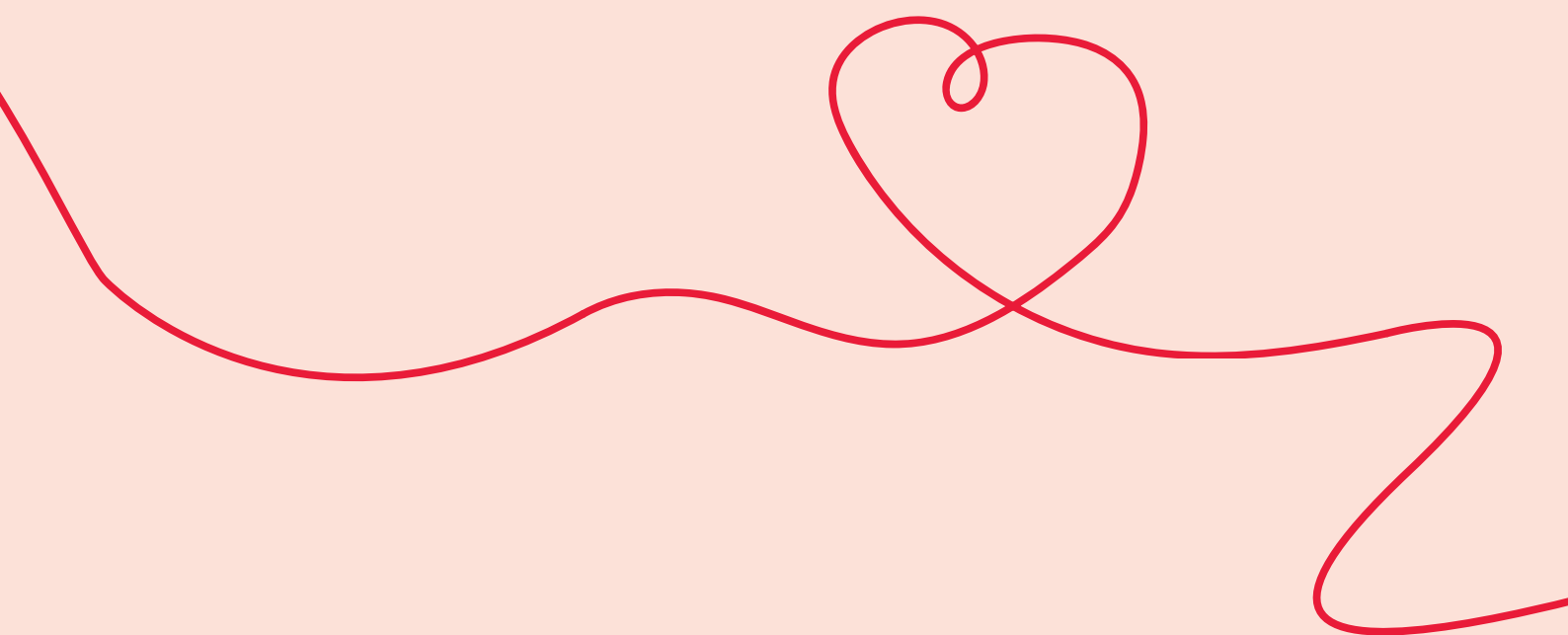
20% av föräldrarna till elever i anpassad gymnasieskola, nationellt program, och 9% av föräldrar till elever i anpassad gymnasieskola, individuellt program, svarar att deras barn någon eller några gånger per termin möter elever som inte har IF i anpassade aktiviteter eller gemensam undervisning.

36% av föräldrarna till elever i anpassad grundskola inriktning ämnen och 37% av föräldrar till elever i anpassad grundskola inriktning ämnesområden svarar att deras barn aldrig möter elever som inte har IF i anpassade aktiviteter eller gemensam undervisning.

30% av föräldrarna till elever i anpassad gymnasieskola, nationellt program, och 40% av föräldrar till elever i anpassad gymnasieskola, individuellt program, svarar att deras barn någon eller några gånger per termin möter elever som inte har IF i anpassade aktiviteter eller gemensam undervisning.

Cirka 20% av föräldrarna till elever på grundskolenivå och gymnasienivå svarar att de inte vet hur ofta deras barn möter elever som inte har IF i gemensamma aktiviteter eller gemensam undervisning.

5. Hur nöjda är föräldrar med barnets skola och vad påverkar deras svar?

Hur nöjda är föräldrar med barnets skola och vad påverkar deras svar?

En åsikt FUB ofta möter är att föräldrar till barn i anpassad skola är ganska nöjda bara deras barn har det "bra i skolan" och dagligen går till skolan – även om det finns ett glapp mellan hur det fungerar idag och hur det skulle fungera i en än mer optimal situation. Genom att ställa frågan om en förälder aktivt skulle rekommendera sitt barns skola kan vi få en indikation på *hur nöjda* föräldrarna är.

I undersökningen fick föräldrar svara på frågan: *Skulle du rekommendera ditt barns skola till en annan förälder med barn med motsvarande behov?*

Den svarande föräldern fick ange en siffra mellan 1–10, där 10 är det mest positiva svaret.

Svaren analyserades enligt det mått som kallas NPS (Net Promotor Score). Denna undersökning visar

måttet hur sannolikt det är att en förälder skulle rekommendera sitt barns skola till en annan förälder med motsvarande behov. Antagandet är att en förälder som svarar 9 eller 10 aktivt skulle rekommendera sitt barns skola (ambassadörer) och föräldrar som svarar 1–6 (kritiker) sannolikt inte skulle rekommendera sitt barns skola. Se beskrivning nedan hur värdet beräknas.

Resultatet för alla föräldrar i undersökningen som svarat på frågan (404 personer) visar att det är 22 % sannolikhet att en förälder skulle rekommendera sitt barns skola till en annan förälder med barn med motsvarande behov. Det kan tolkas som ett försiktigt positivt resultat men det skulle vara intressant att följa över tid och även relatera till motsvarande siffra för föräldrar med barn som inte har intellektuella funktionsnedsättningar.

Modellbeskrivning NPS

$$\text{NPS} = \text{Ambassadörer (\%)} - \text{Kritiker (\%)}$$

0–6 = Kritiker

Är missnöjda och det krävs troligen åtgärder för att de ska ändra åsikt

7–8 = Passivt nöjda

9–10 = Ambassadörer

Nöjda föräldrar som aktivt sprider en positiv bild om skolan/kommunen

NPS måttet (%) beräknas genom att ta antalet ambassadörer minus de kritiska föräldrarna och sedan dela med det totala antalet.

Om det är fler kritiska föräldrar än ambassadörer blir siffran negativ. Generellt anses en siffra över 20% vara bra och en siffra över 50% vara mycket bra.

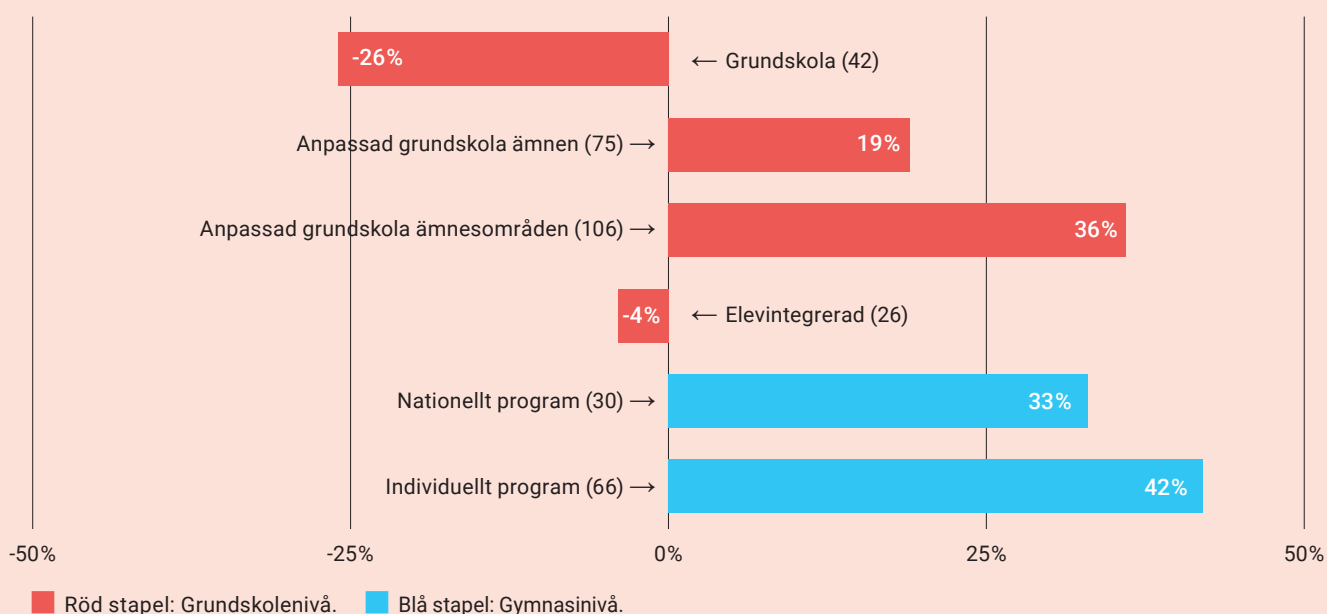
Metoden är utvecklad av Bain & Company och Fred Reichheld Satmetrix Systems och används ofta för att mäta kundlojalitet.

Jämförelse mellan olika inriktningar och skolformer

Det är vidare intressant att se skillnader mellan olika inriktningar och skolformer då det finns stora skillnader. Röda staplar visar resultatet för inriktningar och skolformer i grundskolan och blå staplar visar inriktningar i den anpassade gymnasieskolan.

Diagram 26.

Hur sannolikt är det att en förälder skulle rekommendera sitt barns skola till en förälder med barn med motsvarande behov (NPS)?

Kommentar: Föräldrar till elever i anpassad grundskola som läser ämnesområden är mer nöjda än föräldrar till elever som läser ämnen. Samma mönster ses i den anpassade gymnasieskolan där föräldrar till elever som läser individuellt program är mer nöjda än föräldrar till elever som läser nationellt program.

Det är 26 % sannolikhet att en förälder till en elev i grundskolan skulle avråda en annan förälder att placera sitt barn med motsvarande behov i samma skola. En

förälder till ett barn som läser elev-integrerat skulle enligt undersökningen mer troligt avråda än rekommendera sitt barns skola till en annan förälder.

Föräldrar till elever i de anpassade skolformerna på såväl grundskolenivå som gymnasienivå är betydligt mer nöjda än föräldrar till barn som läser i grundskolan eller elev-integrerat.

Föräldrar till elever som läser ämnesområden i anpassad grundskola och individuellt program i anpassad gymnasieskola är mest nöjda.

Analys av faktorer som påverkar att föräldrar starkt rekommenderar sitt barns skola

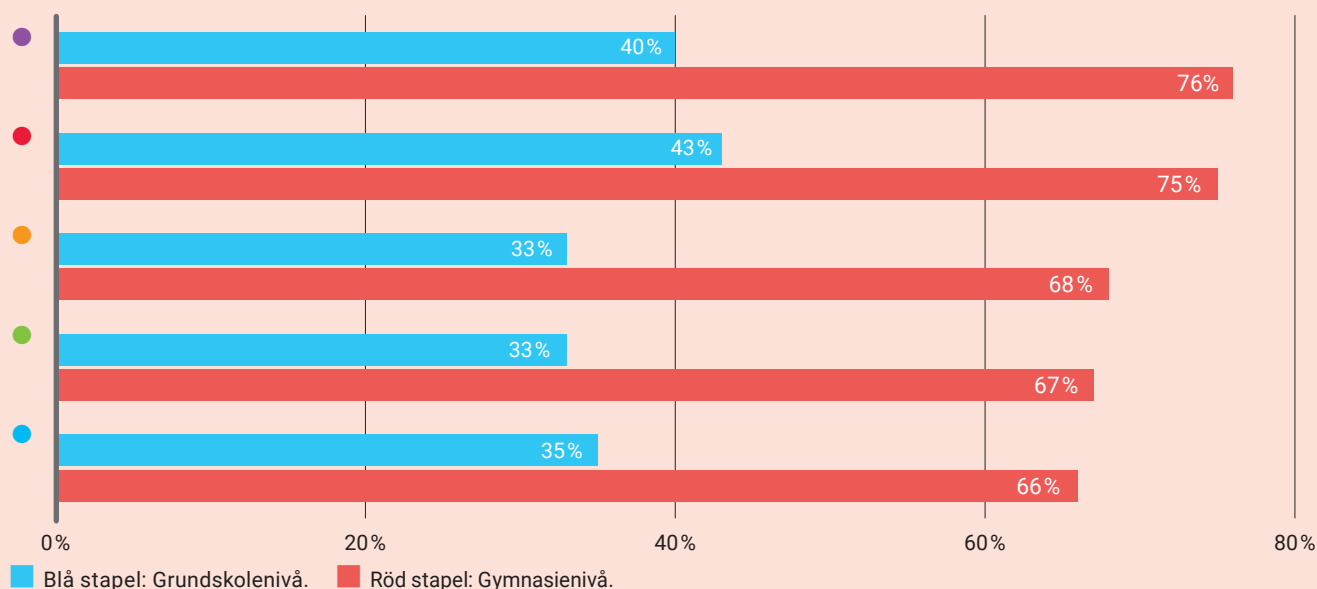
Genom att titta på sambandet mellan de föräldrar som starkt rekommenderar sitt barns skola och hur de svarat på frågor som kan förklara hur skolan arbetar – kan faktorer lyftas fram som förklarar ett positivt resultat. Svaren för de väldigt nöjda föräldrarna (10 av 10) jämförs även med hur den genomsnittliga föräldern svarat på motsvarande fråga för att verifiera sambandet.

"Ännu fler naturliga och vardagliga mötespunkter för särskoleeleverna och elever från andra program på skolan. Det är viktigt för alla att kunna mötas och vara bekanta med varandra för att det ska vara naturligt ute i samhället och i arbetslivet."

Förälder till elev i
anpassad gymnasieskola.

Diagram 27.

Vad har stor betydelse för att föräldrar starkt ska rekommendera sitt barns skola?

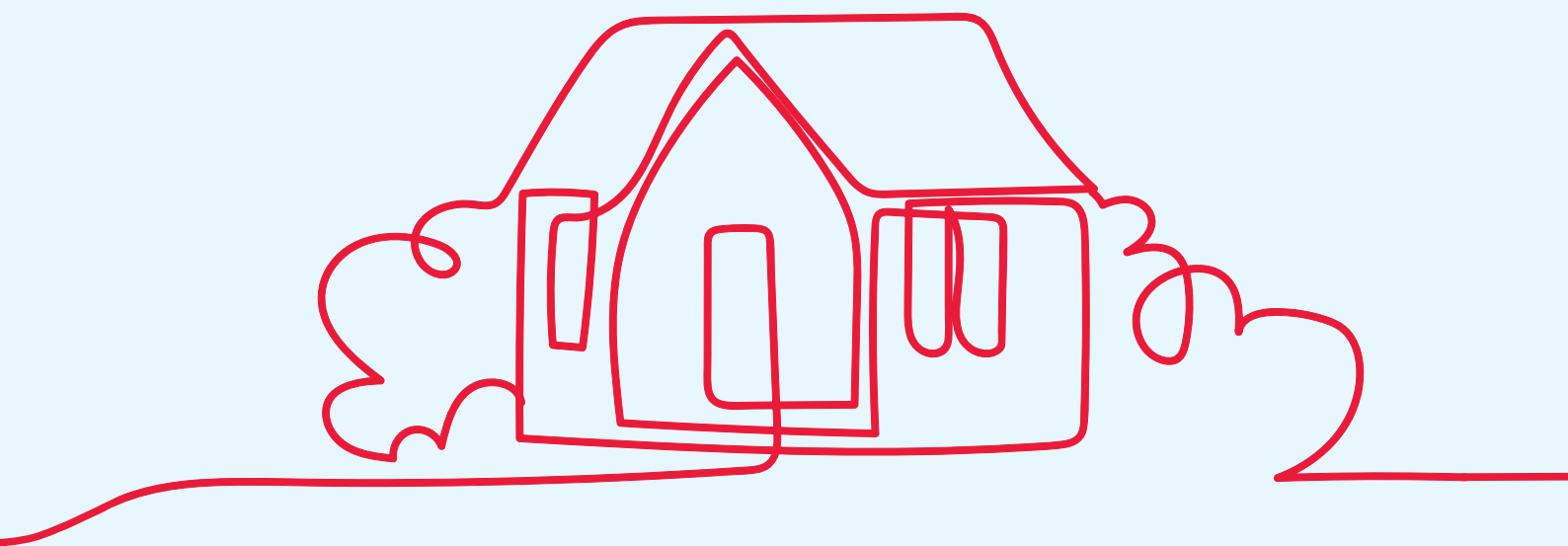

Kommentar: Faktorer som har stor betydelse för att föräldrar starkt ska rekommendera sitt barns skola till en annan förälder med motsvarande behov är:

- Det finns en mycket bra samverkan mellan föräldrar och skola
- Eleven har stora möjligheter att delta i skolans gemensamma aktiviteter utifrån sina förutsättningar
- Skolan har en mycket god kunskap om elevens unika förutsättningar
- Personalen har en mycket hög tilltro till elevens förmågor
- Eleven får ett mycket bra stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling

Det är särskilt intressant att se hur viktigt föräldrar tycker det är att deras barn får stora möjligheter att delta i gemensamma aktiviteter utifrån sina förutsättningar, något som undersökningen visat ofta inte sker (se diagram 25).

6. Analys av resultat

Analys av resultat

Representation svarande

En betydande del av de som svarat på enkäten har en hög utbildningsnivå och de allra flesta är medlemmar i någon funktionsrättsorganisation. Med tanke på både utbildningsnivå och engagemang hos föräldrarna kan vi sannolikt ha fått ett mer positivt resultat då vi kan anta att resursstarka föräldrar har större möjligheter att påverka sitt barns skolsituation.

Skolans uppdrag

Lärande

Såväl forskning som andra rapporter och undersökningar har visat att undervisningen för elever med intellektuell funktionsnedsättning inte har haft ett tillräckligt fokus på kunskapsuppdraget. Skolinspektionens rapport, *Undervisningen i grundsärskolan – med särskilt fokus på årskurserna 6–9¹⁾*, visade att en tredjedel av skolorna hade brister i sin undervisning vilket medför en risk för att eleverna inte ges möjlighet att utvecklas i riktning emot målen för utbildningen. I rapporten konstaterar man också att elever inte alltid möts på rätt kunskapsnivå.

I enkäten svarar en av tre föräldrar att de anser att undervisningen ger barnet mycket goda möjligheter att få nya kunskaper och gå framåt i sitt lärande. Ytterligare en tredjedel av föräldrarna anser att barnet får ganska goda möjligheter. En fjärdedel av föräldrarna bedömer att undervisningen inte ger deras barn tillräckliga möjligheter att få nya kunskaper och gå framåt i sitt lärande. Föräldrar till pojkar är mer positiva än föräldrar till flickor i såväl anpassad grundskolan som anpassad gymnasieskola (se diagram 1, sidan 10).

En flexibel undervisning

Många elever riskerar att inte mötas på sin kunskapsnivå och därmed inte få förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt.

Majoriteten av eleverna i den anpassade grundskolan får inte möjlighet att läsa en blandning av ämnen och ämnesområden och endast enstaka elever läser ämnen både i anpassad grundskola och grundskola. Detta medför sannolikt att många elever riskerar att inte få utmaningar i sitt lärande. Skolverket samlar ingen statistik på hur många elever som läser en kombination av ämnen och ämnesområden men vi ser i vår enkät att endast en av tio elever får denna möjlighet. Det är en mycket låg andel med tanke på att elevgruppen är heterogen. Många föräldrar som FUB möter påpekar ofta att deras barn blir hänvisade till inriktningen ämnesområden trots att de ser att deras barn har förmågan att läsa ämnen. Grundtanken med att kombinera ämnen och ämnesområden är att man ska kunna individualisera undervisningen och möta eleven på hans kunskapsnivå. Att den möjligheten inte utnyttjas mer än vad vi ser påverkar sannolikt resultatet på våra frågor om lärande.

I utredningen, *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven²⁾*, konstaterar man att de olika timplanerna, både inom den anpassade grundskolans ämnen och ämnesområden och grundskolan bör ändras och anpassas till varandra. Det är en förutsättning för att skolan ska kunna organisera undervisningen så att elever får möjlighet att läsa en blandning mellan ämnen och ämnesområden och ämnen ifrån grundskolans läroplan. Att timplanerna är olika påverkar sannolikt elevernas möjlighet att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling

”Att han flyttades upp från att läsa ämnesområden i 6:an till ämnen i 7:an och har nu godkända betyg i alla ämnen. Precis så det ska fungera! En lärare som gör det lilla extra trots att det innebär mer jobb.”
(Förälder till elev i den anpassade grundskolan).

¹⁾ Skolinspektionen, *Undervisningen i grundsärskolan – med särskilt fokus på årskurserna 6–9*, 2020

²⁾ *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning* (SOU 2021:11)

Självständighet

Att utveckla sin självständighet skapar möjligheter för delaktighet och att få inflytande över sitt eget liv både som barn, ungdom och senare vuxen.

En betydande del av föräldrarna anser att barnet inte får ett bra stöd att utveckla sin självständighet i skolan.

10% av föräldrarna uppger att barnet får ganska eller mycket dåliga möjligheter medan ytterligare 18% uppger att de varken är bra eller dåliga alternativt att de inte vet hur det ser ut (se diagram 3, sidan 12).

De elever som får ganska eller mycket dåliga möjligheter att utveckla sin självständighet får mycket mer sällan undervisning av personal med pedagogisk utbildning jämfört med genomsnittet bland alla elever.

En tredjedel av föräldrarna svarar att deras barn får mycket bra möjligheter att utveckla en självständighet och ytterligare en tredjedel uppger att barnet får ganska bra möjligheter.

Föräldrar till pojkar är mer positiva jämfört med föräldrar till flickor. Vi ser inga större skillnader i resultaten mellan anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola inte heller vad gäller inriktning ämnen eller ämnesområden i den anpassade grundskolan.

En fördjupad analys av den tredjedel föräldrar som anser att skolan ger mycket bra stöd till eleven att utveckla sin självständighet visar att föräldrar anser att det är viktigt att skolan har en god kunskap om elevens unika förutsättningar och en hög tilltro till elevens förmågor. Föräldrar anser det även viktigt att det är tydligt hur skolan arbetar för att stärka elevens sociala förmågor.

Andra stärkande faktorer för att eleven ska utveckla sin självständighet är en mycket bra samverkan mellan föräldrar och skola. När skolan och hemmet kan ha gemensamma förhållningssätt är det möjligt att stödja barnet/ eleven på bästa sätt.

Elever som får ett mycket bra stöd att utveckla sin självständighet får nästan alltid både ett bra stöd att utveckla språk- och kommunikation och sin läs- och skrivförmåga. Det möjliggör att självständigt ta till sig information, uttrycka sin åsikt och ha ett fungerande samspel med omvärlden.

”Hoppets pedagogik – tro att allt är möjligt. Att utbildningen i så stor utsträckning som möjligt syftar till att kunna leva ett så självständigt liv som möjligt. Nu på gymnasiet – nära samverkan med kommande arbetsgivare vad krävs för att lära sig enklare jobb så man kan bli en del av det öppna samhället på sina villkor”. (Förälder till elev i gymnasieskolan)

Trygghet

Undersökningen visar att de flesta föräldrar känner sig trygga med hur barnet har det i skolan.

47% av föräldrarna känner sig alltid trygga med hur barnet har det i skolan medan ytterligare 34% av föräldrarna oftast känner sig trygga.

En av sex föräldrar uppger dock att de bara delvis, sällan eller aldrig upplever en trygghet när barnet är i skolan (se diagram 5, sidan 14).

Föräldrar till elever på gymnasienivå är mer trygga än föräldrar till elever på grundskolenivå, vilket är naturligt utifrån att många elever blir mer självständiga när de blir äldre. Undersökningen visar inga större skillnader i resultaten mellan inriktning ämnen och ämnesområden i den anpassade grundskolan eller mellan elever som läser individuellt eller nationellt program i den anpassade gymnasieskolan.

Föräldrar som alltid känner sig trygga har oftast en mycket bra samverkan med skolan och eleven får i mycket hög grad undervisning av personal med pedagogisk utbildning. Personalen har då arbetssätt och verktyg för att skapa en trygg miljö – vilket återspeglas i att föräldrarna anser att skolan har en god kunskap om elevens unika förutsättningar, arbetar för att stärka elevens sociala förmågor och bedriver en strukturerad och målinriktad undervisning.

”Känna sig trygg med vuxna omkring sig dvs ej byte av personal, lärarledda lektioner, hjälp att tolka och kommunicera med skolkamrater, tillfällen att lyckas i skolan och utmanas vidare kunskapsmässigt” (Förälder till elev som är elevintegrerad i grundskolan)

Trivsel

Undersökningen visar att de flesta föräldrar anser att deras barn trivs i skolan.

Enbart 5% av föräldrarna har uppgivit att deras barn trivs ganska dåligt eller mycket dåligt i skolan. 89% av föräldrarna anger att barnet alltid eller oftast trivs i skolan och allra bäst trivs elever som går i anpassade gymnasieskolan (se diagram 7, sidan 16).

Undersökningen visar att flickor trivs bättre än pojkar i anpassad grundskola medan förhållandet är det omvända i anpassad gymnasieskola. Vi ser inga större skillnader i resultaten mellan inriktning ämnen och ämnesområden i den anpassade grundskolan. Vi ser en viss avvikelse när vi tittar på svar gällande elever i anpassad gymnasieskola. Där svarar föräldrarna att deras barn trivs mycket bra i högre utsträckning än genomsnittet.

En fördjupad analys av de föräldrar som anser att deras barn trivs mycket bra i skolan (59%) visar på väldigt samstämmiga förklaringsfaktorer för de föräldrar som anser att deras barn är trygga i skolan.

- Samverkan är väldigt viktigt, särskilt tydligt på grundskolenivå.
- Skolans kunskap om elevens förutsättningar, hög tilltro till elevens förmågor samt att skolan arbetar aktivt för att stärka elevens sociala förmågor är av stor betydelse för alla åldersgrupper.
- Elever som får ett mycket bra stöd i språk- och kommunikationsutveckling har mycket goda förutsättningar att trivas i skolan.

Finns det skillnader mellan flickor och pojkar?

En fördjupad analys av svar utifrån elevens kön visar att det finns intressanta skillnader bland

de utfallsfaktorer vi valt att följa upp; lärande, självständighet, trygghet och trivsel.

Föräldrar till flickor i anpassad grundskola svarar i något lägre grad, än föräldrar till pojkar, att deras barn har mycket bra möjligheter att gå framåt i sitt lärande och få nya kunskaper. I de skolenkäter som Autism Sverige³⁾ genomfört, 2018–2022, framgår det att flickor i lägre grad får anpassningar och stöd i skolan än vad pojkar får och Specialpedagogiska skolmyndighetens årsrapport⁴⁾, 2022, visar att skolor tenderar att söka stödinsatser för pojkar i högre utsträckning än för flickor. Även i Skolverkets PM – *Särskilt stöd i grundskolan – läsåret 2021/22*⁵⁾ framgår det också att pojkar i högre grad än flickor får tillgång till stöd och anpassningar genom det åtgärdsprogram som skolan måste ta fram då en elev riskerar att inte nå målen med undervisningen. Resultaten är omvända när det gäller anpassad gymnasieskola. Där svarar fler föräldrar till pojkar att deras barn har mycket bra möjligheter att gå framåt i sitt lärande än vad föräldrar till flickor svarar.

Föräldrar till pojkar anser i högre grad att deras barn får ett mycket bra stöd att utveckla självständighet i jämfört med hur föräldrar till flickor svarar. Detta blir särskilt tydligt i anpassad gymnasieskola (se diagram 9 och 10, sidan 18).

Föräldrar till flickor känner sig mer trygga än föräldrar till pojkar i anpassad grundskola, men förhållandet är omvänt i anpassad gymnasieskola.

Flickor trivs generellt bättre än pojkar i anpassad grundskola enligt undersökningen medan pojkar trivs något bättre i anpassad gymnasieskola än flickor. Både flickor och pojkar trivs bättre i anpassad gymnasieskola jämfört med anpassad grundskola.

³⁾ <https://www.autism.se/om-oss/vad-vi-gor/enkater/skolenkater/>

⁴⁾ Specialpedagogiska skolmyndigheten (2022) Årsredovisning

⁵⁾ Skolverket (2022) Särskilt stöd i grundskolan – Läsåret 2021/22

Viktiga faktorer för att ge elever goda förutsättningar för lärande

Undersökningen har visat att föräldrar anser att det finns ett samband mellan goda förutsättningar för lärande och följande huvudområden: (se diagram 2, sidan 11)

- Tilltro till förmågor och kunskap om eleven.
- Struktur och innehåll i undervisningen.
- Utbildad personal.
- Samverkan.

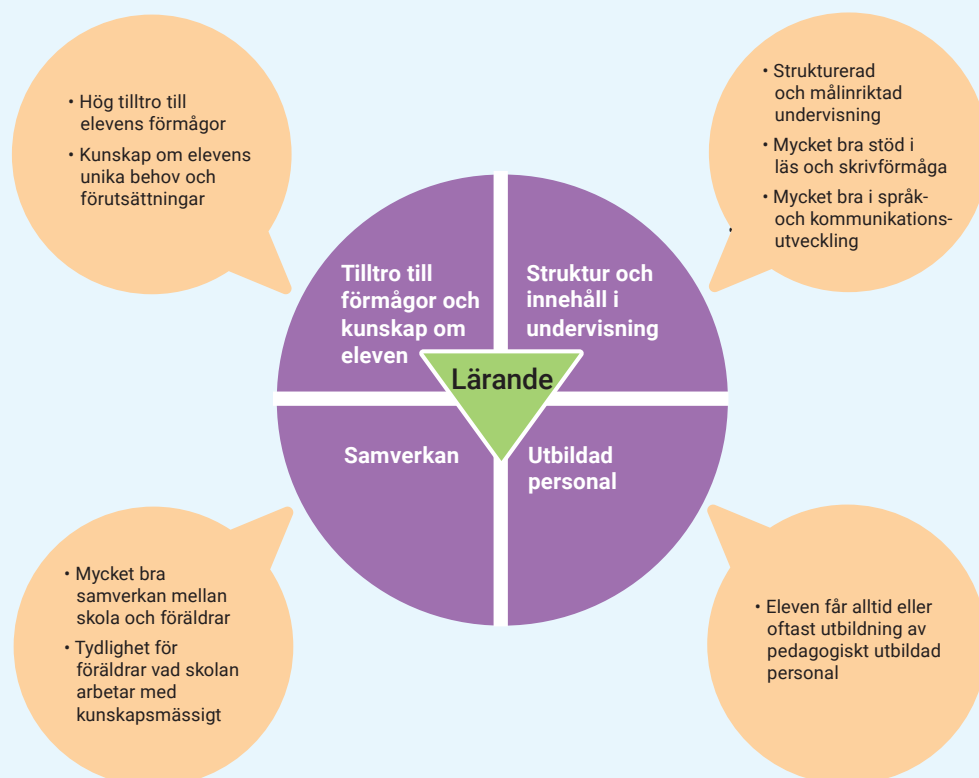
Ett huvudområde omfattar sedan flera förklaringsfaktorer som diskuteras i analysen nedan.

Tilltro till elevens förmågor och kunskap om eleven

Forskning⁶⁾ visar att lärarens uppfattning om elevens förmåga för lärande påverkar elevens möjlighet att gå framåt i sitt lärande. Om en lärare tror att alla elever kan lära, leder detta till bättre lärande.

I läroplanerna för de anpassade skolförmerarna är en övergripande riktlinje att läraren ska stärka elevens tillit till den egna förmågan och ta hänsyn till elevens behov och förutsättningar. I utredningen *Bättre möjligheter* för elever att nå kunskapskraven,⁷⁾ uppmärksammar man att det finns utmaningar för många skolor att erbjuda stöd till eleverna som utgår ifrån elevernas olika förutsättningar och behov, både när det gäller stödets innehåll och hur stödet är utformat.

Viktiga faktorer för att ge elever goda förutsättningar för lärande

⁶⁾ Skolinspektionen (2010) Framgång i undervisningen- En sammanställning av forskningsresultat som stöd för granskning på vetenskaplig grund i skolan Dnr 2010:1284

⁷⁾ Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (SOU 2021:11)

Nästan alla föräldrar anser att tilltro till elevens förmågor och en mycket god kunskap om elevens unika behov och förutsättningar är nödvändigt för att skapa förutsättningar för lärande.

FUB möter ofta en frustration hos föräldrar som anser att deras barn inte utmanas i tillräcklig utsträckning i skolan, att skolan har allt för stort fokus på omsorg om eleven – inte elevens lärande. För att en elev ska kunna utvecklas till sin fulla potential så anser föräldrar att det är en grundförutsättning att personalen i skolan har en mycket stark tilltro till elevens förmåga. Tilltro till elevens förmågor är en avgörande förutsättning för såväl lärande, självständighet, trygghet och trivsel enligt föräldrarna. Vi ser en liten skillnad mellan inriktning ämnen och ämnesområden där föräldrar svarar att deras barn alltid möts med en stark tilltro i något större grad inom inriktning ämnen. Vi ser också en liten skillnad mellan anpassade gymnasieskolans nationella och individuella program där föräldrar med barn på det individuella programmet svarar att deras barn alltid möts med en stark tilltro i högre grad än i det nationella programmet (se diagram 11 och 12, sidan 20 och 21).

Kommentarer från undersökningen:

”Lärarna frågar vårt barn om hon vill skriva prov, få lättare prov eller hjälp. Barnet vill skriva prov som alla andra och lärarna lyssnar på henne. Det motiverar barnet att träna, vilket överraskat oss alla”
(Förälder till elev elevintegrerad i grundskolan)

”Lärarna ser varje elev och ser vad varje elev kan utveckla och behöver utveckla. Lärarna och pedagogerna är positiva och strävar efter att eleverna ska utvecklas så långt det går”
(Förälder till elev i anpassad grundskola, inriktning ämnesområden)

”Att skolan ser mitt barn och att inget är omöjligt”
(Förälder till elev i anpassad gymnasieskola, individuellt program)

”Jag upplever att de ser henne snarare än hennes diagnoser och utgår från hennes individuella förutsättningar och drivkrafter” (Förälder till elev i anpassad grundskola, inriktning ämnen)

Struktur och innehåll i undervisning

Viktiga grundläggande kunskaper i skolan för alla barn oavsett funktionsnedsättning är att kunna göra sig förstådd och tolka omvärlden utifrån sina unika förutsättningar. I undersökningen ställdes även frågan hur strukturerat och målinriktat skolan arbetar för att lära ut kunskaper och färdigheter.

Strukturerad och målinriktad undervisning

Undersökningen visar att föräldrar anser det mycket viktigt att undervisningen är strukturerad och målinriktad.

En betydande andel av föräldrarna anser att undervisningen inte är strukturerad och inte har tydliga mål för sitt barn.

61% av föräldrarna med elever på grundskolenivå och 71% av föräldrarna med elever på gymnasienivå anser att undervisningen alltid eller oftast är strukturerad och målinriktad (se diagram 13, sidan 22).

Cirka en tredjedel av föräldrarna svarar att undervisningen aldrig, nästan aldrig eller bara ibland är strukturerad och målinriktad. Föräldrar till elever med barn på grundskolenivå är mer kritiska än föräldrar till elever på gymnasienivå (se diagram 13). Det finns inga stora skillnader mellan hur föräldrar svarat om barnet läser ämnen/ämnesområden eller individuellt/nationellt program.

Denna brist i struktur får en direkt påverkan på elevens möjlighet att gå framåt i sitt lärande. Även detta visar Skolinspektionens rapport⁸⁾ där man konstaterar att det på en av fem skolor inte var tydligt hur undervisningens innehåll var kopplat till läroplanen. När vi analyserar resultatet och tittar på hur undervisningens struktur och målinriktning påverkas av om eleven får undervisning av pedagogisk utbildad personal så ser vi att det finns ett tydligt samband.

”Skolan behöver många fler utbildade lärare med tid att planera barnets skoldag. Som kan anpassa hjälpmedel och träna kommunikation, det saknas helt i vår särskola.” (Förälder till elev i anpassad grundskola, inriktning ämnesområden)

⁸⁾ Skolinspektionen (2020) Undervisningen i grundsärskolan- med särskilt fokus på årskurserna 6–9

Stöd att utveckla språk, kommunikation och läs- och skrivförmåga

Språk och kommunikation är en förutsättning för kunskapsutveckling, social utveckling, läs- och skrivutveckling men även för att få kunna sätta ord på känslor, önskemål, drömmar och visioner. Att kommunicera är en mänsklig rättighet d.v.s. en rättighet att få dela information med någon annan. Hur vi kommunicerar kan variera. Någon elev använder verbalt språk, någon annan använder tecken som stöd, bilder eller skrift. En tredje elev använder enbart kroppsspråk och mimik som sitt språk.

För att man ska kunna tillägna sig ett språk behöver man kunskap om språkets olika delar. Man behöver kunskap om vårt ljudsystem, hur man sammanfogar våra ljud till stavelser som sen bildar ord. Ett ord-förråd som består av många olika ord är viktigt men ännu viktigare är förståelse för ordens betydelse. Denna kunskap ska eleven använda i samtal, för att argumentera, för att reflektera, att kommentera – att kunna använda sitt språk vid olika språkliga handlingar i sin kommunikation.

Resultatet i enkäten visar att skolan brister i att ge alla elever det stöd de behöver för att utveckla sin språkliga och kommunikativa förmåga (se diagram 14 och 15, sidorna 23 och 24).

Vad gäller förmåga att utveckla sin läs- och skrivförmåga svarar en femtedel av föräldrarna att deras barn får ett ganska eller mycket dåligt stöd. Genom kontakt med FUB:s medlemmar ser vi stora skillnader i hur skolan arbetar och vi ser också att många elever fortfarande inte får tillgång till alternativ och kompletterande kommunikation. I Skolinspektionens rapport⁹⁾ såg man att många skolor behöver förbättra anpassningen av undervisningen i svenska utifrån elevens behov och förutsättningar. De konstaterade också att flertalet skolor behöver utveckla sin kompetens kring alternativ och kompletterande kommunikation. Flertalet föräldrar har i enkätens fritextsvar efterfrågat mer kompetens i skolan kring språkstörning. FUB menar att kompetensen kring språkstörning kan vara avgörande för att elever med intellektuell funktionsnedsättning ska få relevant stöd i sin språkutveckling genom t.ex. kontinuerlig språkträning.

2019 infördes en garanti för tidiga stödsatser i svenska för alla elever i grundskolan men den gäller inte elever i den anpassade grundskolan. 2024 införs en liknande garanti för elever inom den anpassade grundskolan som läser inriktning ämnen. Avsaknaden av stöd för att utveckla undervisning kring språk och kommunikation och stöd för bedömning får stora konsekvenser för eleverna i den anpassade skolan.

En fördjupad analys av resultatet visat att de föräldrar som anser att deras barn får ett bra stöd att utveckla sin språk- och kommunikation och läs- och skrivförmåga också i mycket högre grad svarar positivt på frågor om lärande och självständighet. Även här ser vi att föräldrar till pojkar i högre grad anser att deras barn får stöd än vad föräldrar till flickor anser (se diagram 2 och 4, sidorna 11 och 13).

Kommentarer från undersökningen:

"Språkträning enligt Karlstadmodellen är en given del av schemat på individnivå samt att klassrumsbaserad språkträning är en självklarhet..."
(Förälder till elev i gymnasieskolan)

"Mer utmanande undervisning för läs- och skrivförmåga" (Förälder till elev i anpassad gymnasieskola, individuellt program)

"Skolan har stort fokus på kommunikation. Alla barn har tillgång till alternativ kompletterande kommunikation(AKK) som används i alla tillfällen."
(Förälder till elev i anpassad grundskola, inriktning ämnesområden)

"För mitt barn är det väldigt viktigt att det finns kunskap om språkstörning och att det sker en kompetensutveckling inom det området."
(Förälder till elev i grundskolan)

Utbildad personal

För att vara behörig att undervisa och sätta betyg i anpassad grund- och gymnasieskola krävs både en lärarutbildning och en speciallärarutbildning med specialisering mot intellektuell funktionsnedsättning. Majoriteten av lärarna, cirka 80 % har en pedagogisk högskoleexamen men saknar legitimation och behörighet i minst ett ämne¹⁰⁾.

⁹⁾ Skolinspektionen (2010) Undervisningen i svenska i grundsärskolan. Kvalitetsgranskning Rapport 2010:9

¹⁰⁾ Skolverket (2022) Obehöriga lärare i grundsärskolan - läsåret 2021/22

I enkäten har vi frågat föräldrar i vilken utsträckning deras barn får undervisning av personal med pedagogisk utbildning. Detta för att få en indikation på huruvida föräldrarna anser att utbildning påverkar elevernas lärande och utveckling.

Föräldrar till elever med IF upplever att deras barn inte får undervisning av personal med pedagogisk utbildning i den omfattning som de skulle önska. I resultaten ser vi att bara en fjärdedel av eleverna i anpassad grundskola och en tredjedel av eleverna i anpassad gymnasieskola alltid får undervisning av lärare med pedagogisk utbildning. Det betyder att någon annan i personalgruppen håller i undervisningen i stora delar av utbildningen. Föräldrar uppger att 28 % av eleverna på grundskolenivå och 10 % av eleverna på gymnasienivå aldrig, nästan aldrig eller ibland får undervisning av personal med pedagogisk utbildning (se diagram 16 sidan 25).

I resultatet ser vi att barn som alltid får undervisning av personal med pedagogisk utbildning i högre grad har bättre möjligheter att gå framåt i sitt lärande (se diagram 2, sidan 11). Föräldrar till elever som alltid får undervisning av personal med pedagogisk utbildning visar sig ha ungefär dubbelt så hög andel nöjda föräldrar jämfört med genomsnittet för bland annat:

- Undervisningen utmanar alltid mitt barn att få nya färdigheter och kunskaper.
- Undervisningen är alltid mycket strukturerad och målinriktad.
- Det är alltid tydligt vad skolan arbetar med för att mitt barn ska utvecklas kunskapsmässigt.
- Personalen har alltid en stark tilltro till mitt barns förmågor.
- Barnet får ett mycket bra stöd i språk- och kommunikationsutveckling.
- Barnet får ett mycket bra stöd att utveckla läs- och skrivförmåga.

Elevassistenternas roll

Forskning¹¹⁾ har visat att elevassistenter har många olika roller och uppdrag inom skolan. Dels handlar det om omsorgsinriktade uppdrag, dels om att undervisa

elever i t.ex. en- till- en undervisning. Skolinspektionens¹²⁾ granskning av undervisningen i anpassad grundskola visade på att delar av undervisningen genomfördes av elevassistenter utan tillräcklig information om vad och hur de skulle göra. Elevassistenterna kan spela en viktig roll för elevernas möjlighet att nå målen med undervisningen men de behöver få utbildning och handledning¹³⁾.

Kommentarer från undersökningen:

"Elevassistenterna, de gör ett fantastiskt jobb trots minimalt med stöd"

(Förälder till elev i anpassad grundskola inriktning ämnesområden)

"Att elevassistenter ska ha relevant utbildning och kompetens." (Förälder till elev i anpassad gymnasieskola, individuellt program)

"Att de som jobbar med och runt honom kan och använder tecken och bildstöd. Ser möjligheter istället för svårigheter, vara kreativ."

(Förälder till elev som är elevintegrerad)

Samverkan – en nyckel till framgång

En fungerande samverkan mellan skola och föräldrar har i undersökningen visat sig vara viktig för elevens förutsättningar för lärande, självständighet och trivsel men även för att föräldrar ska uppleva trygghet när eleven är i skolan. Kontakten mellan skola och hemmet kan handla om såväl praktiska frågor som förhållningssätt eller insyn och delaktighet i barnets undervisning. Föräldrar har en avgörande roll i undervisning av elever med särskilda behov. De är viktiga som samarbetspartners och kan bidra med kunskap om sitt barn vilket skapar en djupare förståelse hos personalen på skolan.¹⁴⁾

Undersökningen visar att samverkan mellan skola, elev och föräldrar i många fall kan förbättras. Enbart en tredjedel av föräldrarna till elever som undervisas på grundskolenivå och hälften av föräldrarna till elever på gymnasienivå anser att samverkan fungerar mycket bra. 18 % av föräldrarna med elever på grundskolenivå och 11 % av föräldrarna med elever på gymnasienivå anser att samverkan är ganska eller mycket dålig (se diagram 19, sidan 29).

¹¹⁾ Östlund, D. (2012) Deltagandets kontextuella villkor: Fem träningsskolors pedagogiska praktik. Malmö högskola

¹²⁾ Skolinspektionen (2020) Undervisningen i grundsärskolan- med särskilt fokus på årskurserna 6–9

¹³⁾ Östlund, D. (2017). Elevassistenter: En möjlighet eller ett hinder för elevers inkludering och delaktighet i Specialpedagogik 3/4 2017.

¹⁴⁾ Wåger, J Östlund, D. (2021) Hållbart och meningsfullt lärande. Undervisning för elever med intellektuell funktionsnedsättning. Studentlitteratur.

”Bättre kommunikation mellan skola och hem. Då kommer man åt både svårigheter och hittar rätt utmaningar för mitt barn”. (Förälder till elev i anpassad grundskola)

Är det tydligt för föräldrar hur skolan arbetar?

En viktig del i kontakten mellan skola och hemmet är att det även finns en kommunikation kring undervisningens innehåll och metodik, inte bara praktiska frågor.

Undersökningen visar att många föräldrar tycker det är ottydligt hur skolan arbetar för att barnet ska utvecklas både kunskapsmässigt och för att utveckla sina sociala färdigheter.

23 % av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 17 % av föräldrarna till elever på gymnasienivå anser det aldrig eller nästan aldrig är tydligt vad skolan arbetar med för att barnet ska utvecklas kunskapsmässigt (se diagram 20, sidan 30).

Föräldrar till elever som läser anpassad grundskola ämnen eller ämnesområden upplever i högre grad än föräldrar till elever som läser i grundskolan eller elevintegrerat att det är tydligt hur skolan arbetar. Enbart en tredjedel av föräldrarna till elever som läser i grundskolan eller elevintegrerat anser att de alltid eller oftast är tydligt hur skolan arbetar för att utveckla elevens sociala färdigheter (se diagram 21, sidan 31).

Många föräldrar har ett önskemål att möta skolan oftare. Enbart hälften av de tillfrågade föräldrarna i undersökningen uppger att de har regelbundna möten för att träffa personal i skolan tillräckligt ofta.

”Tydligare kommunikation med oss föräldrar med mer innehåll om vad hon faktiskt gör och förväntas lära sig” (Förälder till elev i anpassad grundskola, inriktning ämnesområden)

Samverkan mellan föräldrar, skola och barn- och ungdomshabiliteringen

Habiliteringen är en viktig resurs för skolan med specifika kompetenser som oftast inte finns bland den egna personalen (exempelvis logoped och arbetsterapeut). Elever med IF och deras föräldrar har ofta behov och är gynnade av att ta del av de

kompetenser som finns hos habiliteringen för att få så goda förutsättningar som möjligt.

Undersökningen visar att det finns stora brister i samverkan mellan skola, föräldrar och habilitering. Nästan hälften av föräldrarna som besvarat enkäten uppger att de inte har någon samverkan alls mellan skola, habilitering och föräldrar.

Enbart 11 % av föräldrarna till elever på grundskolenivå och 13 % av föräldrarna till elever på gymnasienivå uppger att det finns en aktiv samverkan där skolan och habiliteringen samtidigt medverkar (se diagram 22, sidan 32).

Som systemet är utformat idag i Sverige arbetar habiliteringen på uppdrag av föräldrarna. Det finns en uppenbar risk att elever med mindre resursstarka föräldrar missgynnas – och i lägre grad får tillgång till det stöd de har rätt till. Utifrån detta perspektiv är det särskilt viktigt att skolan tar ett ansvar och aktivt efterfrågar och initierar en aktiv samverkan mellan skola, föräldrar och barn- och ungdomshabiliteringen.

Behöver föräldrar lägga tid och kraft för att barnet ska få rätt undervisning?

FUB möter ofta föräldrar som upplever att de behöver lägga mycket kraft och tid för att sitt barn ska få den undervisning hen har rätt till. Undersökningen visar siffror som stödjer denna slutsats.

Föräldrar till barn med IF behöver ofta lägga ner tid och kraft för att barnet ska få den undervisning hen har rätt till.

Cirka en fjärdedel av föräldrarna i undersökningen uppgav att de alltid eller ofta behöver lägga ner tid och kraft för att barnet ska få den undervisning hen har rätt till. Föräldrar till barn på grundskolenivå behöver bevaka barnets rättigheter i större utsträckning jämfört med föräldrar till barn på gymnasienivå (se diagram 23, sid 33).

Det är tydligt att de föräldrar som aldrig behöver lägga ner tid och kraft för att eleven ska få den undervisning hen har rätt till också (se diagram 24, sid 34):

- Har en mycket god samverkan mellan skola och föräldrar.
- Undervisande pedagoger har en stark tilltro till elevens förmågor.
- Föräldrar upplever att undervisningen är strukturerad och målinriktad.

En sammantagen bild av de frågor som berör samverkan visar att skolan behöver hitta arbetssätt där föräldrar får en ökad insyn och delaktighet i elevens undervisning.

Kommentarer från undersökningen:

”Kommunikation mellan hem, skola och fritids/korttids via dagboksapp i paddan. Sonen är delaktig efter dagsform och kan välja bild att lägga in, skriva själv eller medverka till vad han vill att vuxen skriver. Han är med och berättar.” (Förälder till elev i anpassad gymnasieskola, individuellt program)

”Samarbetet mellan oss föräldrar och skolan är av ovärderlig vikt. De små händelserna vi kan dela förklarar ofta vad han står i och varit igenom på skolan eller hemma.” (Förälder till elev i anpassad grundskola, inriktning ämnen)

En inkluderande skolmiljö – en skola för alla

En inkluderande skolmiljö stärker elevens rätt att delta i det sociala livet i skolan, både i undervisning och fritid. De allra flesta elever med intellektuell funktionsnedsättning går i den anpassade grund- eller gymnasieskolan. Det vanligaste är att skolor organiserar den anpassade skolan i lokaler skilda ifrån grund- och gymnasieskolan. Att skolan aktivt arbetar med att skapa möten mellan skolformerna och anpassa lärmiljön utifrån alla elevernas behov är helt avgörande för att elever med IF får möjlighet till delaktighet i en skola för alla.

Elever med IF träffar sällan eller aldrig elever som inte har IF i skolan.

30–40% av föräldrarna till barn i den anpassade skolan uppger att deras barn aldrig träffar elever som inte har en intellektuell funktionsnedsättning (se diagram 25, sidan 36). Ytterligare cirka 20% av föräldrarna uppger att inte vet hur situationen ser ut.

En hög andel av föräldrarna i anpassad grundskola, 36–37%, och föräldrar i anpassad gymnasieskola, 35–40%, svarar att deras barn aldrig möter elever som inte har intellektuell funktionsnedsättning. I enkäten ställde vi också en fråga kring hur skolan

var organiserad och om det fanns elever ifrån både anpassad skola och grundskola/gymnasieskola i samma lokaler. I svaren på den frågan ser vi att cirka 73 % av föräldrarna svarar att deras barn går på en samlokaliserad skola dvs. en skola där elever från både anpassad skola och grundskola/gymnasieskola går.

Vi kan konstatera att många elever går på skolor där det finns möjligheter att skapa tillfällen för gemensamma aktiviteter och undervisning men att den i hög grad inte utgör en del av elevernas utbildning. Både den anpassade skolan och grundskolan/gymnasieskolan behöver se över undervisningssituationen med hänsyn till skolans organisatoriska förutsättningar att erbjuda en inkluderande undervisning.¹⁵⁾ Skolverkets rapport¹⁶⁾ om samläsning inom gymnasieskolan visar på positiva resultat när elever från den anpassade gymnasieskolan har undervisning tillsammans elever i gymnasieskolan. Dels bryter det segregation och det förbereder också eleverna bättre för övergången till arbetslivet. Samläsning gör det också möjligt för elever i anpassade gymnasieskolan att få större utmaningar i sitt lärande när de får undervisning tillsammans med elever i gymnasieskolan.

En knapp fjärdedel av föräldrarna svarar att deras barn går på en skola enbart för elever i den anpassade skolan. Det finns ingen statistik som bekräftar hur det nationellt ser ut och hur många skolor som är uppdelade mellan skolformerna. FUB har under senaste året fått information om att många anpassade grundskolor flyttas ut till egna lokaler ofta utan närhet till grund- och gymnasieskolan. Det handlar bland annat om den ökning av mottagandet i den anpassade skolan vi just nu ser. Det kan också handla om bristen på behöriga lärare vilket gör att kommuner behöver samordna mindre skolor i större enheter för att klara av det behörighetskrav som föreligger.

”Ännu fler naturliga och vardagliga mötespunkter för särskoleeleverna och elever från andra program på skolan. Det är viktigt för alla att kunna mötas och vara bekanta med varandra för att det ska vara naturligt ute i samhället och i arbetslivet.” (Förälder till elev i anpassad gymnasieskola)

¹⁵⁾ Wåger, J. Östlund, D. (2021) Hållbart och meningsfullt lärande. Undervisning för elever med intellektuell funktionsnedsättning. Studentlitteratur.

¹⁶⁾ Skolverket (2017) I mötet mellan gymnasiesärskola och gymnasieskola – En rapport om samläsning

"Skulle gärna se en större inkludering och samarbete mellan grundskola och grundsärskola." (Förälder till elev i anpassad grundskola)

Integrerade elever och elever som läser grundskolans läroplan

Elevintegrerad

Enligt Skolverkets statistik läsåret 2021/22 får knappt 18% av eleverna i den anpassade skolan, inriktning ämnen, sin utbildning inom grundskolan, dvs. de är integrerade i en grundskoleklass men läser enligt den anpassade grundskolans läroplan. I vårt resultat är det 9% av de som svarat som anger att deras barn går integrerade. Vi ser också att de flesta eleverna som läser integrerat gör det under de tidiga åren i skolan. Detta stämmer med den erfarenhet vi får i mötet med FUB:s medlemmar. Vi har en hel del samtal med föräldrar som berättar att skolan varit positiva till elevintegrering under åk 1–3 men i samband med studiebyte får många elever, mot föräldrarnas önskan och vilja, byta klass och ibland också byta skola då det inte finns någon anpassad grundskola i den befintliga skolan.

Skolinspektionens rapport, *Integrerade elever*¹⁷⁾ (2016), visar att lärare som undervisar integrerade elever behöver mer kunskap och stöd i sitt arbete. Det handlar framför allt om att ha kunskap om den anpassade grundskolans läroplan men också att lärarna ofta saknar kunskap om elevens behov utifrån funktionsnedsättningen och hur det påverkar lärandet.

I resultaten ser vi stora skillnader på hur föräldrar svarar om man har ett barn som går inom den anpassade grundskolan eller om man läser integrerat i grundskolan (se diagram 18 och 21, sidan 27 och 31). De föräldrar som har ett barn som går integrerat upplever i mycket lägre grad att lärarna har en god kunskap om sitt barns behov och förutsättningar för lärande. Vi ser också, i jämförelse med de föräldrar som har ett barn

i anpassad grundskola, att en integrerad elev inte i lika hög grad möts med en tilltro till sina förmågor och att undervisningen i lägre grad ger möjlighet för att gå framåt i sitt lärande. Forskning¹⁸⁾ har visat att det finns problem i utbildningssituationen för elever med lindrig intellektuell funktionsnedsättning som läser integrerat. Negativa attityder, uteblivet stöd och för högt ställda kunskapskrav blir stora utmaningar för eleven vilket påverkar föräldrarna i deras val av placering. Genom att skolan inte tar ansvar för att ge eleven stöd och anpassningar för att integreringen ska fungera riskerar det att i stället blir ett ansvar för både elev och förälder. Det kan också innebära att föräldrar känner sig tvingade att placera sina barn inom den anpassade skolan. Vi ser i resultatet att föräldrar till barn som går integrerat behöver lägga ner mer tid och kraft för att skolan ska fungera än föräldrar till barn som inte går integrerat. Vi ser dessutom att föräldrar i lägre grad tycker att det är tydligt hur skolan arbetar gällande kunskapsutveckling och social utveckling än föräldrar till barn som inte läser integrerat.

"Att man alltid lägger målen lite högre än det hon kan så att man alltid fortsätter att utvecklas. Att man är mer i klassen och inte sitter i grupprum. Att allt material anpassas ännu bättre så hon kan vara med på allt."
(Förälder till elev som är elevintegrerad)

"Att få utvecklas så mycket som hen bara kan utifrån sina egna förutsättningar och i sin egen takt. Rätten till kommunikation, att få kommunicera med andra trots att man inte har ett talat tal. Att utvecklas socialt med andra barn. Att få vara sig själv och vara en del av ett sammanhang"
(Förälder till elev som är elevintegrerad)

Elever som läser i grundskolan

Drygt tjugo procent av föräldrarna med barn på grundskolenivå svarar att deras barn läser enligt

¹⁷⁾ Skolinspektionen (2016) Integrerade elever: undervisningssituationen för elever som är mottagna i grundsärskolan men får sin undervisning i grundskolan

¹⁸⁾ Anna- Lena Andersson (2020) Utbildningssituationen för elever med lindrig intellektuell funktionsnedsättning: Lärares och föräldrars perspektiv

grundskolans läroplan. Det är också en siffra vi saknar nationell statistik att jämföra med. Vi ser även här en stor skillnad mot hur föräldrar till barn i den anpassade grundskolan svarar. I samtal med medlemmar som väljer att deras barn inte ska bli mottagna i den anpassade skolan hör vi att det kan handla om att man som förälder inte ska förlora möjligheten att påverka sitt barns utbildning. Många föräldrar har erfarenhet av att ett mottagande i den anpassade skolan innebär att de då inte har något inflytande vid till exempel val av inriktning, ämnen och ämnesområden. Det finns också forskning¹⁹⁾ som visar att elever med Downs syndrom gynnas av att få sin utbildning i grundskolan. Enligt forskningen bidrar både undervisningen och samspelet med de andra eleverna i grundskoleklassen positivt framför allt när det gäller utvecklingen av tal, läs- och skrivförmåga.

Föräldrar som har ett barn i grundskolan svarar i mycket lägre grad att deras barn har goda möjligheter att gå framåt i sitt lärande. De svarar också att lärarna i lägre grad har en tilltro till elevens förmåga och tillhör den grupp av föräldrar som upplever att de får lägga ner mest tid och kraft för att hävda rätten till utbildning

(se diagram 18 och 21, sidan 27 och 31). Genom att skolan inte tar ansvar för att ge eleven stöd och anpassningar för att integreringen ska fungera riskerar det att i stället bli ett ansvar för både elev och förälder.

Genom undersökningen kan vi konstatera att föräldrar som har ett barn i grundskolan upplever mer svårigheter gällande flertalet områden än föräldrar till barn inom den anpassade skolan. Det gäller områden som lärande, kunskapsutveckling, undervisningens struktur, lärarnas tilltro till förmågor och lärarens kunskap om elevens behov och förutsättningar. Föräldrar till elever i grundskolan får enligt resultatet lägga ned mycket kraft och tid för att få det att fungera vilket indikerar att skolan inte tar ansvar för att ge eleven det stöd och de anpassningar som eleven behöver.

"Jag vill dela en kommentar från en lärare som gjorde mig glad, hen sa: – Jag ska erkänna att jag kanske inte tyckte att han skulle gå här (på grundskolan), men nu när han har gått här ett tag så har jag ändrat mig, det är klart han ska gå här! Det är bra att kunna omvärdera! Att det avsätts tid för samverkan är bra!"
(Förälder till en elev i grundskolan)

¹⁹⁾ Buckley S, Bird G, Sacks B, Archer T (2002) A comparison of mainstream and special education for teenagers with Downs syndrome: implications for parents and teachers

7. Undervisningen för elever med intellektuell funktionsnedsättning måste stärkas

Undervisningen för elever med intellektuell funktionsnedsättning måste stärkas

Många elever med intellektuell funktionsnedsättning (IF) lämnar skolan utan att vara tillräckligt rustade för framtiden. Som Sveriges största organisation för personer med IF möter FUB dessa elever och deras anhöriga och vi tar med deras erfarenheter och frustration i våra möten med sakkunniga, politiker, forskare och myndigheter. Många elever med intellektuell funktionsnedsättning har under lång tid inte fått tillgång till en likvärdig utbildning och de anpassade skolformerna har inte ett fått ett likvärdigt stöd från regering och skolmyndigheter²⁰⁾.

Under det gångna året har FUB gjort en särskild satsning på kunskapsinsamling i form av en undersökning riktad till föräldrar till barn med IF som går i anpassad grundskola, grundskola, specialskola, anpassad gymnasieskola och gymnasieskola. Denna rapports slutsatser och förslag utgår ifrån undersökningens resultat.

- Enkäten visar ett tydligt samband mellan elevens möjlighet att gå vidare i sin kunskapsutveckling och tillgången till personal med pedagogisk utbildning.
- Enkäten bekräftar att ett stort antal elever inte får undervisning av personal med pedagogisk utbildning. Stödpersonal, som till exempel elevassistenter, får ett undervisningsansvar som alldeles för sällan matchas av formella krav på pedagogisk utbildning och kompetens. Elevernas förutsättningar för inläring och utveckling drabbas hårt.
- Enkäten visar på en stor spridning i resultatet vilket tyder på att elever inte får tillgång till en likvärdig utbildning. En fjärdedel av föräldrarna tycker inte att undervisningen ger deras barn möjligheter att få nya kunskaper och gå framåt i sitt lärande i tillräckligt hög grad.
- Enkäten visar att majoriteten av eleverna i den anpassade grundskolan antingen läser enbart ämnen eller ämnesområden, utan att möjligheten

ges att kombinera dessa två alternativ. Trots att kombinationen av ämnen och ämnesområden kan vara det som bäst passar elevens behov och förmågor.

- Enkäten visar att elever som läser integrerat i en grundskoleklass och elever som läser enligt grundskolans läroplan i hög grad saknar tillräckligt stöd i sin kunskapsutveckling.
- Enkäten visar att lärarnas tilltro till elevens förmågor och kunskap om elevens behov och förutsättningar är de absolut viktigaste faktorerna för att en elev får möjligheter att få nya kunskaper och gå framåt i sitt lärande. Trots detta, svarar bara en tredjedel av föräldrarna att deras barn alltid möts med en stark tilltro till sin förmåga.
- Enkäten visar att en tredjedel av eleverna inte får tillräckligt med stöd för att utveckla språk och kommunikation och drygt en tredjedel av föräldrarna svarar att skolan inte tillräckligt stödjer barnet att utveckla sin läs- och skrivförmåga.
- Enkätsvaren visar att tre av tio elever i anpassad grundskola och fyra av tio elever i anpassad gymnasieskola aldrig möter elever i grund- och gymnasieskola. Och att den fysiska närheten inte är en garanti för möten mellan elever i olika skolformer.
- Enkäten bekräftar att samverkan mellan föräldrar och skola är en av de viktigaste faktorerna för att eleven ska utvecklas och ha en bra skolgång. Därför är det mycket problematiskt att flertalet föräldrar känner att de inte träffar skolans personal tillräckligt ofta.
- Enkäten visar att endast hälften av den anpassade grundskolan och en tredjedel av de anpassade gymnasieskolorna har ett aktivt samarbete med habiliteringen.

²⁰⁾ Riksrevisionen. (2019) Grundsärskolans kunskapsuppdrag – styrning, stöd och uppföljning år 2019:13. Granskningsrapport, 2019

Till politiker och myndigheter

Riksförbundet FUB anser:

Utbildning och kompetens

- Sedan länge har det varit stor brist på behöriga lärare inom den anpassade grund- och gymnasieskolan. Ett faktum som står i bjärt kontrast till beskrivningen som ges till eleverna och vårdnadshavare av vad den anpassade grund- och gymnasieskolan kan erbjuda eleven, nämligen tillgång till alldeles särskild pedagogisk kunskap och kompetens. Att verkligheten ser ut på ett helt annat sätt har direkt negativ påverkan på elevernas möjlighet att nå målen med sin utbildning.

Regeringen bör därför omgående utreda hur bristen på behöriga lärare i den anpassade grund- och gymnasieskolan ska lösas.

- I dagsläget, får ett stort antal elever undervisning av stödpersonal som saknar centrala kunskaper om vad som ingår i elevassistentens roll, vad som ingår i grund- och gymnasieskolas uppdrag, vad intellektuell funktionsnedsättning och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är och hur alternativ- och kompletterande kommunikation (AKK) fungerar.

Det bör införas ett krav på grundutbildning för elevassistenter som omfattar dessa centrala delar.

Uppföljning och statistik

- Trots att anpassad grund- och gymnasieskola är en egen skolform, görs ytterst få kvalitetsuppföljningar som motsvarar de som görs kontinuerligt i den andra skolformen. Detta innebär i praktiken att ingen ansvarig myndighet/huvudman vet hur undervisningen fungerar för eleverna som går i anpassad grund- och gymnasieskola eller i vilken utsträckning eleverna når kunskapskraven.

Skolverket måste ta ansvar för framtagning av nationell statistik för att kontinuerligt kunna följa upp undervisningen i anpassad grund- och gymnasieskola och hur/om den svarar mot elevernas behov.

Timplaner och organisation

- Timplanerna i ämnen och ämnesområden är olika idag. Detta utgör ett hinder för att elever ska kunna kombinera ämnen och ämnesområden – en kombination som skulle gynna många elevers kunskapsutveckling.

Timplanerna i anpassad grundskola behöver därför ändras för att underlätta så att skolor kan organisera en utbildning som bättre möter elevernas behov. Timplanerna i anpassad grundskola och grundskola behöver anpassas till varandra för att möjliggöra att elever kan läsa ämnen från båda läroplanerna.

- Trots att det har varit möjligt i många år för elever inom den anpassade grundskolan att få sin utbildning i en grundskoleklass (som en s.k. elevintegrerad) och trots att det är ett alternativ som efterfrågas av elever och vårdnadshavare, är det väldigt få elever som ges denna möjlighet i dagsläget.

Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten behöver därför utöka stödet för lärare och rektorer så att fler elever får möjlighet att integreras i grundskolan.

Garanti för tidiga stödinsatser

- All inlärning och kunskapsutveckling kräver en fungerande kommunikation som utgångspunkt. Trots detta, är tillgång till stöd i kommunikation mycket ojämlig.

Därför bör regeringen besluta om att införa en "Garanti för tidiga stödinsatser" inom anpassad grundskola som även omfattar elever som läser ämnesområden. Fokus i garantin bör vara att säkerhetsställa att elever får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling.

FUB:s rekommendationer till skolan:

- Det behövs ett tydligare funktionsrätts- och barnrättsperspektiv i skolan.
Rätten till utbildning utgår ifrån alla elevers rätt att få det stöd de behöver för att kunna utveckla sina akademiska, mentala och sociala färdigheter så långt som möjligt.
Rätten till tillgänglighet utgår ifrån alla elevers rätt till en fysiskt och kognitivt tillgänglig lärmiljö.
Rätten till delaktighet utgår ifrån alla elevers rätt till inflytande och att uttrycka sin åsikt om sådant som berör dem.
- Det behövs goda kunskaper om elever med intellektuell funktionsnedsättning och deras förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.
Detta krav omfattar lärare, elevassistenter och andra som arbetar med någon form av undervisningsuppdrag i skolan.
- Det behövs ett aktivt ansvarstagande från skolans sida att skapa möjligheter för elever från de olika skolformerna att mötes i olika skolsammanhang.
Att delta tillsammans i skolans gemensamma aktiviteter som t.ex. friluftsdagar och temadagar ska vara en självklar och naturlig del av skolans pedagogiska och sociala uppdrag.
- **Det behövs ett nytt sätt att organisera undervisningen.**
De organisatoriska hindren måste tas bort så att fler elever får möjlighet att läsa en kombination av ämnen och ämnesområden enligt anpassad grundskola och ämnen ifrån grundskolans läroplan.
- Det behövs en aktiv satsning inom skolan som gynnar integrering av elever med intellektuell funktionsnedsättning i grundskolan och gymnasiet.
Elever som väljer att läsa integrerat ska garanteras adekvat stöd. Rektorer behöver prioritera kompetensutveckling så att lärarna kan få mer kunskap och flera verktyg för att kunna undervisa enligt olika kursplaner parallellt.
- Det behövs en pedagogisk stödgaranti.
Elever med intellektuell funktionsnedsättning som läser enligt grundskolans läroplan måste garanteras stöd utifrån sina behov.
- Det behövs en stödgaranti för språk- och kommunikationsutveckling.
Skolan måste garantera att alla elever får stöd i sin språkutveckling och att de som är i behov av stöd i sin kommunikation ska få det stödet i skolan. Elever som använder alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) ska få utvecklas i sin kommunikation på samma sätt som andra elever. Kompetensen kring språkstörning i kombination med intellektuell funktionsnedsättning måste stärkas.
- Det behövs ett större ansvarstagande från skolans sida för att skapa en god samverkan mellan alla föräldrar och skolan.
Resultatet av enkäten bekräftar att samverkan mellan föräldrar och skola är en av de viktigaste faktorerna för att eleven ska utvecklas och ha en bra skolgång.
- Det behövs att riktat arbete från skolans sida för att skapa en samverkan med habiliteringen.
Habiliteringen har resurser och kompetenser som skolan inte alltid har tillgång till. Det kan vara logoped, fysioterapeut eller arbetsterapeut. För många elever med intellektuell funktionsnedsättning kan samverkan med habiliteringen vara avgörande för att skolan ska fungera.

Referenser

Anna-Lena Andersson. *Utbildningssituationen för elever med lindrig intellektuell funktionsnedsättning: Lärares och föräldrars perspektiv*. Mälardalens högskola, 2020

Autism Sverige. *Skolenkät*, 2018–2022

Buckley S, Bird G, Sacks B, Archer T *A comparison of mainstream and special education for teenagers with Down syndrome: implications for parents and teachers*. *Downs Syndrome Research and Practice* , 9(3), 54–67. doi:10.3104/reports.295, 2006

Riksrevisionen. *Grundsärskolans kunskapsuppdrag – styrning, stöd och uppföljning 2019:13*.

Skolinspektionen. *Framgång i undervisningen. En sammanställning av forskningsresultat som stöd för granskning på vetenskaplig grund i skolan*, 2010

Skolinspektionen. *Integrerade elever: undervisningssituationen för elever som är mottagna i grundsärskolan men får sin undervisning i grundskolan*. Kvalitetsgranskning, 2016

Skolinspektionen. *Undervisningen i grundsärskolan- med särskilt fokus på årskurserna 6–9. Tematisk kvalitetsgranskning*, 2020

Skolinspektionen. *Undervisningen i svenska i grundsärskolan*. Kvalitetsgranskning, 2010

Skolverket. *I mötet mellan gymnasiesärskola och gymnasieskola- En rapport om samläsning*. Rapporter, 2017

Skolverket. *Särskilt stöd i grundskolan – Läsåret 2021/22*, 2022

Skolverket. *Obehöriga lärare i grundsärskolan – läsåret 2021/22*. Beskrivande statistik, 2022

Skolverket. *Arbete, studier och daglig verksamhet efter gymnasiesärskolan*. Beskrivande statistik, 2022

Förenta nationerna. *Konventionen om barnets rättigheter*. CRC/C/SWE/CO/6-7, 2023

SOU 2021:11. *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*

Specialpedagogiska skolmyndigheten. *Årsredovisning*, 2022

Wåger, J, Östlund, D. *Hållbart och meningsfullt lärande. Undervisning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*. Studentlitteratur, 2021

Östlund, D. *Deltagandets kontextuella villkor: Fem träningsskolors pedagogiska praktik*. Malmö högskola. Fakulteten för lärande och samhälle, 2012

Östlund, D. *Elevassistenter: En möjlighet eller ett hinder för elevers inkludering och delaktighet*. Specialpedagogik, 3/4 2017

Bilaga

Frågor i enkäten

1. Hur trivs ditt barn i skolan?
2. Känner du dig trygg med hur ditt barn har det i skolan?
3. Tycker du att undervisningen utmanar ditt barn att utveckla nya färdigheter och kunskaper?
4. Hur bra stöd får ditt barn i skolan att utveckla sin självständighet?
5. Hur bedömer du att undervisningen ger ditt barn möjligheter att få nya kunskaper och gå framåt i sitt lärande?
6. Vilken kunskap har personalen i skolan om ditt barns unika behov och förutsättningar för att kunna utvecklas på ett positivt sätt?
7. Tycker du att de undervisande pedagogerna har en stark tilltro till ditt barns förmågor?
8. Får ditt barn undervisning av personal med pedagogisk utbildning?
9. Upplever du att ditt barns undervisning är strukturerad och målinriktad?
10. Är det tydligt för dig vad skolan arbetar med för att ditt barn ska utvecklas kunskapsmässigt?
11. Är det tydligt för dig vad skolan arbetar med för att ditt barn ska utveckla sociala färdigheter?
12. Är det tydligt för dig vad skolan arbetar med för att ditt barn ska utveckla digitala färdigheter?
13. Hur bedömer du att skolan stödjer ditt barns språk- och kommunikationsutveckling?
14. Hur bedömer du att skolan stödjer ditt barn att utveckla sin läs- och skrivförmåga?
15. Hur bedömer du ditt barns möjligheter att få delta i skolans gemensamma aktiviteter utifrån sina förutsättningar och behov?
16. Hur ofta får ditt barn möta elever i skolan som inte har en intellektuell funktionsnedsättning i t.ex. anpassade aktiviteter eller gemensam undervisning?
17. Hur tycker du att samverkan mellan er föräldrar, barn och skolan fungerar?
18. Har du regelbundna möten med skolan för att följa upp och diskutera ditt barns skolgång?
19. Får ditt barn ett tillgängligt och samordnat stöd från elevhälsan när behov uppstår?
20. Har skolan ett aktivt samarbete med habiliteringen?
21. Upplever du att du får lägga ner mycket tid och kraft för att ditt barn ska få den undervisning hen har rätt till?
22. Skulle du rekommendera ditt barns skola till en annan förälder med barn med motsvarande behov?
23. Skulle du rekommendera din kommun till en annan förälder?
24. Vad tycker du är viktigt för att ditt barn ska ha en bra skolgång?
25. Vad ser du är viktigt att förbättra för att ditt barn ska få en bra skolgång?
26. Har du något positivt exempel du vill lyfta ifrån ditt barns skola?
27. Har du något mer att berätta som vi inte frågat om?